

Fıkıhla İlgili
Hanefî ve Şafiî Arasında

ihtilafli meseleler

Hasip ASUTAY

Ankara - 2008

Mustafa TOPKAYA
Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Tezsiz Yüksek Lisans
2015

Fıkıhla İlgili
Hanefî ve Şafiî Arasında

ihtilafı meseleler

Hasip ASUTAY
Emekli Müftü

ISBN: 978-605-60183-0-5

Baskı:

LAZER OFSET Matbaa Tesisleri San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. 95/1-A İskitler - Ankara
Tel: 0 312 341 23 70 - Faks: 0 312 342 28 98
lazerofset@mynet.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
Abdest	7
Mest Üzerine Mesh	10
Sargı Üzerine Mesh	12
Özür	13
Gusül	15
Teyemmüm	17
Adet	20
Lohusalık	23
Namaz	25
Ezan ve Kamet	38
Namazın Cemaatle Kılınması	40
Cuma Namazı	43
Hutbe	46
Bayram Namazı	48
Teşrik Tekbirleri	49
Teravih Namazı	50
Yolculukta Namaz	51
Kaza Namazı	54
Sehiv Secdesi	57
Tilâvet Secdesi	58

Cenazenin Yıkanması	60
Cenaze Namazı	61
Oruç	64
İtikâf	72
Zekât	73
Öşür	83
Fıtır Sadakası	86
Hac	88
Umre	102
Kurban	104
Adak	108
Yemin	110
Alım Satım	112
Faiz	116
Temiz Sayılıp Sayılmayan Maddeler	117
Eti Yenen ve Yenmeyen Hayvanlar	120
Süt Hısımlığı	121
Nikah (Evlenme)	122
Mehir	129
Boşama	130
İddet	136
Değişik Meseleler	137
Kaynaklar	143

ÖNSÖZ

Allah'a hamd ve sena olsun, O'nun Resulüne salât ve selâm olsun, Allah'ın rahmeti ve bereketi inananların üzerine olsun.

Bugüne kadar yaptığımız çalışmalarda fıkıh konusunda gerekli bilgiler vermeye çalıştık. Bu çalışmamızda ise, sadece fıkıh ile ilgili olarak Hanefî ve Şafiî mezhepleri arasında ihtilâflı olan meseleler üzerinde durduk.

Burada özellikle Hanefî ve Şafiî arasındaki ihtilâflı konuların ele alınması, ülkemizde sadece bu iki mezhebe bağlı Müslümanların bulunması ve okuyucuların bu iki mezhep arasında ihtilâflı fikhî konular hakkında gerekli bilgilere sahip olmalarının arzu edilmesi sebebiyledir.

Uygun olan, herkesin kendi mezhebine göre amel etmesidir. Ancak bir ihtiyaç olması durumunda başka mezhebe taklit yapılabilir. Bunun da iki şartı vardır:

Birincisi, hangi konuda amel ediliyorsa o mezhebe göre konunun şartlarını bilmiş olmak; ikincisi, bir meselede iki veya daha

fazla mezhebin görüşlerini birleştirmek olan telifikten sakınmış olmak. Aksi takdirde caiz olmaz.

Örneğin, başının dörtte birini mesh etmeyen bir Şafiî'nin, teni nikâh düşen bir kadının tenine değdikten sonra Hanefî mezhebini taklit etmesi caiz olmadığı gibi, abdest alırken sıraya uymayan bir Hanefî'nin de her hangi bir yeri kanadıktan sonra Şafiî mezhebini taklit etmesi caiz değildir. Çünkü her iki durumda da söz konusu abdest, Hanefî'ye göre de Şafiî'ye göre de geçerli değildir.

Daha önceki çalışmalarımızda da belirttiğimiz gibi, bütün gayretimize rağmen, yine de dikkatimizden kaçan noktalar olabilir. Bu nedenle yapılacak yararlı tenkitlere her zaman açık olduğumuzu ve bize ulaştırılması durumunda sonraki baskılarda haklı olan görüşleri dikkate alacağımızı özellikle belirtmek isteriz.

Hazırladığımız bu eserin birçok Müslümanın fıkıh konusunda bilgi sahibi olmasına ve bu bilgilerle amel etmesine vesile olmasını dileriz.

Hasip ASUTAY

ABDEST

1- Hanefîye göre abdeste başın dörte birini meshetmek farzdır. Şafiîye göre az da olsa başın bir kısmını meshetmek farzdır.

2- Hanefîye göre dirsekten veya topuktan kesilen yerin abdestte yıkanması gerekir. Şafiîye göre gerekmez.

3- Hanefîye göre abdestte niyet etmek sünnettir. Şafiîye göre yüz yıkanmaya başlanırken niyet etmek farzdır.

4- Hanefîye göre abdestte tertib¹ sünnettir. Şafiîye göre farzdır.

5- Hanefîye göre abdestte boynu meshetmek sünnettir. Şafiîye göre sünnet değildir.

6- Hanefîye göre abdestte kulaklar başın meshedildiği su ile de meshedilebilir. Şafiîye göre yeni bir suyla meshedilir.

7- Hanefîye göre abdestte baş ile ku-

1 Abdest organlarının yıkanmasında ve meshedilmesinde sırayı gözetmek.

laklar birer defa meshedilir. Şafîîye göre üçer defa meshedilir.

8- Hanefîye göre vücudun herhangi bir yerinden çıkıp da etrafa yayılan kan abdesti bozar. Şafilere göre yalnız ön ve arkadan çıkan kan abdesti bozar.

9- Hanefîye göre erkek ve kadının cinsel organlarının veya karınlarının şehvetle birbirine dokunmasıyla abdest bozulur. Şafîîye göre nikâh düşen erkek ile kadının tenlerinin birbirine değmesiyle abdest bozulur.

10- Hanefîye göre kişinin bir yere dayanmaksızın ayakta uyumasıyla abdest bozulmaz. Şafîîye göre bozulur.

11- Hanefîye göre rükulu ve secdeli namazlarda başkası duyacak kadar gülme abdesti bozar. Şafîîye göre bozamaz.

12- Hanefîye göre ağız dolusu kusmaktan abdest bozulur. Şafîîye göre bozulmaz.

13- Hanefîye göre ön ve arkadan çı-

kan her şey abdesti bozar. Şafîîye göre meni abdesti bozamaz.

14- Hanefîye göre gözdeki bir hastalıktan dolayı gelen gözyaşından abdest bozulur. Şafîîye göre bozulmaz.

15- Hanefîye göre kişinin, elinin içi ile kendisinin veya başka birinin cinsel organına veya oturağına dokunmasıyla abdesti bozulmaz. Şafîîye göre bozulur.

16- Hanefîye göre ağızdan çıkıp da tükürüğe karışan kan tükürüğe eşit veya tükürükten fazla olursa abdesti bozar, değilse bozamaz. Şafîîye göre her iki durumda da bozamaz.

17- Hanefîye göre abdestsiz olarak ayrı bir kılıf içinde Kur'an'a dokunmak caizdir. Şafîîye göre caiz değildir.

18- Hanefîye göre abdestsiz olarak Kur'an mealine dokunmak caiz değildir. Şafîîye göre caizdir.

MEST ÜZERİNE MESH

1- Hanefîye göre mest giyecek kim-
senin her bir ayağının ön tarafından elin
küçük parmağı ile en az üç parmak kadar
yer bulunmalıdır. Şafiîye göre üç parmak-
tan az da olsa mesh yapılabilir.

2- Hanefîye göre farz olan mesh mik-
tarı, alan itibariyle el parmaklarının en kü-
çüğü ile üç parmak kadardır. Şafiîye göre
bir parmak kadar da olsa mesh geçerlidir.

3- Hanefîye göre pis olan mest üzerine
yapılan mesh geçerlidir. Şafiîye göre ge-
çerli değildir.

4- Hanefîye göre sol ayak yıkanmadan
sağ ayağa mest giyilebilir. Şafiîye göre tam
abdest alındıktan sonra mestler giyilebilir.

5- Hanefîye göre yolculuk günah taşı-
ma amaçlı da olsa mesh ruhsatından isti-
fade edilebilir. Şafiîye göre edilmez.

6- Hanefîye göre mukim bir kimse
mestleri giydikten sonra 24 saatlik süre
dolmadan yolculuğa çıksa mesh müddeti

72 saat devam eder. Şafîye göre 24 saat devam eder.

7- Hanefîye göre mesh yapıldıktan sonra mestlerin birinde ayak parmaklarının en küçüğü ile üç parmak kadar bir yırtık, delik veya sökük meydana gelmesiyle mesh bozulur. Şafîye göre yırtık, delik veya sökük az da olsa mesh bozulur.

SARGI ÜZERİNE MESH

1- Hanefîye göre sargının üzerine yapılan meshin sargıyı kaplaması gerekmez, çoğunluğunu meshetmek yeterlidir. Şafiîye göre sargının tamamının meshedilmesi şarttır.

2- Hanefîye göre sargıya mesh yapmak yeterlidir. Şafiîye göre ayrıca teyemmüm almak da gerekir.

3- Hanefîye göre yaranın iyileşmesinden sonra namazın iadesi gerekmez. Şafiîye göre şu üç halde namazın iadesi gerekir: a) Sargı teyemmüm organında ise, b) Sargı teyemmüm organında olmaz da bağlandığı yerde tutamak için gerekli olan kısımdan fazlasını içine almış ise, c) Sargı teyemmüm organında olmaz ve bağlandığı yerde tutamak için gerekli sağlam bir kısmı almış ama sargıyı hades halinde iken sarmış ise.

ÖZÜR

1- Hanefîye göre özür sahibi vakit içinde aldığı abdest ile vakit namazı yanı sıra dilediği kadar nafîle, kaza ve cenaze namazını kılabilir. Şafiîye göre özür sahibinin kaza ve adanan namazlar için ayrıca abdest alması gerekir, fakat cenaze namazı için ayrıca abdest alması gerekmez.

2- Hanefîye göre özürlü öğle vakti girmeden önce aldığı abdest ile öğle namazını kılabilir. Şafiîye göre kılamaz.

3- Hanefîye göre özür bir namaz vakti içinde hiç gelmezse kişi özür sahibi olmaktan çıkar. Şafiîye göre özür, abdest alınıp namaz kılınacak kadar bir süre içinde kesilecek olursa kişi özür sahibi olmaktan çıkar.

4- Hanefîye göre özürlü kimsenin özür yerinden çıkıp çamaşırına bulaşan kan veya irin gibi pislik fazla da olsa özrü devam ettiği sürece namazın sıhhatine engel olmaz. Ancak bu pislik namazda yeniden

amaşırına dokunmayacaksa bunun yıkanması gerekir. Şafiîye göre her abdest alınışında temizlik yapılması gerekir.

5- Hanefîye göre özürlü olan kişi, yalnız aynı cins özürlü olana imamlık yapabilir. Şafiîye göre özürlü namazının kazasını gerektirmiyorsa sağlıklı kimselere de imamlık yapabilir.

GUSÜL

1- Hanefîye göre meninin şehvetle gelmesiyle gusül gerekir. Şafiîye göre meni şehvetsiz de gelse gusül gerekir.

2- Hanefîye göre cinsel ilişkide bulunan veya ihtilâm olan bir kimsenin idrar yaptıktan veya epey yürüdükten ya da uyuduktan sonra yıkanıp da yeniden menisi şehvetsiz gelirse tekrar gusül yapması gerekmez. Şafiîye göre gerekir.

3- Hanefîye göre gusle niyet etmek sünnettir. Şafiîye göre farzdır.

4- Hanefîye göre gusülde ağza ve burna su çalkalamak farzdır. Şafiîye göre sünnettir.

5- Hanefîye göre gusülde kadının örgülü saçlarının dipleri ile dış kısımlarının ıslanması gerekir, iç kısımlarının ıslanması ise gerekmez. Şafiîye göre iç kısımlarının da ıslanması gerekir.

6- Hanefîye göre kitap ehli olan kadın

ilişkiden sonra gusül yapmaya zorlanmaz. Şafiîye göre zorlanır.

7- Hanefîye göre cünüp olan bir kimse ayrı bir kılıf içinde Kur'an'a dokunabilir. Şafiîye göre dokunamaz.

8- Hanefîye göre cünüp olan bir kimse- nin Kur'an mealini okuması veya ele alması caiz değildir. Şafiîye göre caizdir.

TEYEMMÜM

1- Hanefîye göre teyemmüm topraktan alınabildiği gibi, yerin cinsinden olup da üzerinde toz veya toprak bulunmayan örneğin, taş, tuğla, kiremit gibi şeylerden de alınabilir. Şafiîye göre yalnız topraktan veya üstünde toz bulunan şeylerden teyemmüm alınabilir.

2- Hanefîye göre abdest yerine alınan teyemmümde sıraya uymak yani önce yüzü sonra kolları meshetmek sünnettir. Şafiîye göre şarttır.

3- Hanefîye göre vücudun herhangi bir yerinden akan kan kesilmeden teyemmüm yapılmaz. Şafiîye göre yapılabilir.

4- Hanefîye göre aynı topraktan birden fazla teyemmüm alınabilir. Şafiîye göre alınmaz.

5- Hanefîye göre bir teyemmümle birden fazla vakit namazı kılınabilir. Şafiîye göre kılınmaz.

6- Hanefîye göre namaz vakti girme-

den teyemmüm alınabilir. Şafîye göre almaz.

7- Hanefîye göre misafir olan kimsenin yanında abdeste yetmeyecek kadar su bulursa suyu kullanmadan teyemmüm yapar. Şafîye göre suyu abdeste kullanır, geri kalan organlar için teyemmüm yapar.

8- Hanefîye göre biri temiz diğeri pis olan iki kap su üzerinde (abdest almak için) araştırma yapılmadan teyemmüm yapılır. Şafîye göre araştırma yapılarak temizliğine kanaat getiren kaptan abdest alınır.

9- Hanefîye göre nafile namaz için alınan teyemmüm ile hem nafile hem farz kılınabilir. Şafîye göre sadece nafile kılınabilir.

10- Hanefîye göre yolculukta kişi eşyası içinde suyun olduğunu unutup teyemmüm ile namaz kıldıktan sonra farkına varırsa namazın iadesi gerekmez. Şafîye göre gerekir. İmam Ebu Yusuf'a göre de gerekir.

11- Hanefîye göre teyemmümle namaz kılmakta olan bir kimsenin henüz namazda

iken suyu görmesiyle teyemmümü bozulur. Namazdan sonra görmesi durumunda ise bozulmaz. Şafiîye göre her iki durumda da bozulmaz.

12- Hanefîye göre irtidat edenin (dinden çıkanın) teyemmümü bozulmaz. Şafiîye göre bozulur.

13- Hanefîye göre abdest veya gusle yetecek suyu görmekle teyemmüm bozulur. Şafiîye göre az su görmekle de teyemmüm bozulur.

14- Hanefîye göre abdest alınması durumunda yetişilemeyecekse cenaze ve bayram namazları teyemmümlle kılınabilir. Şafiîye göre kılınmaz.

ADET

1- Hanefîye göre hamile kadın adet görmez. Hamilelik süresi içinde gelen kan istihaze (hastalık) kanıdır. Şafîye göre hamile kadın adet görebilir.

2- Hanefîye göre âdetin en kısa süresi üç gün üç gece, en uzun süresi ise on gün on gecedir, ortalama süresi beş gündür. Şafîye göre âdetin en kısa süresi bir gün bir gece, en uzun süresi on beş gündür, ortalama süresi altı yedi gündür.

3- Hanefîye göre kadının, âdetine zıt olarak iki defa peş peşe aynı sürede kan görmesiyle adeti değişir. Şafîye göre bir defa ile değişir. İmam Ebu Yusuf'a göre de bir defa ile değişir.

4- Hanefîye göre adeti altı gün olup kanaması yedinci gün devam eden kadın dilerse kanın kesilmesini bekler, dilerse yıkayıp namazlarını kılar ve ramazana rastlamışsa orucunu tutar, fakat bu esnada kocasıyla ilişkide bulunamaz. Şafîye göre yıkanmadan kanın kesilmesini bekler.

5- Hanefîye göre her defasında üç gün, üç geceden az kan gören kadın adet görmüş sayılmaz. Şafîîye göre her defasında bir gün bir geceden az kan gören kadın adet görmüş sayılmaz.

6- Hanefîye göre adet halinde yapılan tavaf geçerli ise de muteber değildir. Şafîîye göre geçersizdir.

7- Hanefîye göre yemin kefareti orucunu tutarken adet olan kadının yeniden başlaması gerekir. Şafîîye göre gerekmez.

8- Hanefîye göre adetli kadın ayrı bir kılıf içinde Kur'an'a dokunabilir. Şafîîye göre dokunamaz.

9- Hanefîye göre adetli kadının Kur'an mealini okuması veya ele alması caiz değildir. Şafîîye göre caizdir.

10- Hanefîye göre adetli kadının camiye girmesi caiz değildir. Şafîîye göre camiye girip eğleşmesi caiz değilse de caminin bir kapısından girip öbür kapısından çıkması caizdir.

11- Hanefîye göre kanaması on günden sonra kesilen kadın gusûl yapmadan kocasıyla ilişkide bulunabilir. Şayet kanaması on günden önce kesilirse yıkanmadıkça veya üzerinden bir namaz vakti geçmedikçe kocasıyla ilişkide bulunamaz. Şafiîye göre her iki durumda da kadın yıkanmadan kocasıyla ilişkide bulunamaz.

LOHUSALIK

1- Her iki mezhebe göre de lohusalığın kısa süresi için bir sınır yoktur. En uzun süresi ise Hanefîye göre kırk gündür. Şafîîye göre altmış gündür, ortalama süresi kırk gündür.

2- Hanefîye göre lohusalık, ana rahmindeki çocuğun yarıdan fazlasının çıkmasıyla başlar. Şafîîye göre tamamının çıkmasıyla başlar.

3- Hanefîye göre ikiz doğumda lohusalık süresi ilk doğumla başlar. Şafîîye göre ikinci doğumla başlar. Birinci doğumdan sonra gelen kan eğer adet zamanına rastlamışsa adet, değilse hastalık kanı sayılır.

4- Hanefîye göre lohusalık süresi içinde aralıklı olarak görülen temizlik lohusalıktan sayılır. Şafîîye göre bu süre on beş gün veya daha fazla olursa temizlik dönemi olarak kabul edilir. Daha sonra gelen kan adet kanı sayılır. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de bu süre on

beş gün veya daha fazla olursa temizlik dönemi kabul edilir.

5- Hanefîye göre adet ile lohusalık arasındaki temizlik süresi on beş gündür. Şafîye göre eğer adet lohusalık süresi içinde görülüyorsa lohusalık ile adet arasındaki süre on beş günden aşağı olmaz. Şayet lohusalık süresi dışında ise ister lohusalıktan önce ister sonra olsun temizlik süresi on beş günden az olabilir.

NAMAZ

1- Hanefîye göre sıvı necaset el ayasından, katı necaset bir dirhem (2.8 gr.)den fazla olursa namaza engeldir. Şafîîye göre necaset az da olsa namaza engeldir.

2- Hanefîye göre kadının namazda avreti eller, ayaklar ve yüz dışında bütün bedendir. Şafîîye göre ayaklar da avrettir.

3- Hanefîye göre erkeğin avreti göbekte diz arasındadır. Göbek değil, diz avrete dahildir. Şafîîye göre diz de avrete dahil değildir.

4- Hanefîye göre Kabe'yi gören kişinin Kabe'ye yönelerek namaz kılması şarttır. Kabe'yi görmeyen kimsenin Kabe yönüne yönelmesi yeterlidir. Şafîîye göre her iki durumda da Kabe'ye yönelmek şarttır.

5- Hanefîye göre kıbleyi araştırarak namaza duran kişi henüz namaz bitmeden kıblenin yanlış olduğunu anlarsa doğru tarafa yönelerek namazını tamamlar. Şafîîye göre namazını yeniden kılar.

6- Hanefîye göre namaz kıldıktan

sonra kible yönünün yanlış olduğu anlaşılırsa ve kişi araştırma yaparak namaza durmuşsa namazı geçerlidir, değilse geçersizdir. Şafîîye göre her iki durumda da geçersizdir.

7- Hanefîye göre öğle vakti her cismin gölgesi iki misli oluncaya kadar devam eder. Güneş tepe noktasında iken cismin yere düşen gölgesi bunun dışındadır. Şafîîye göre her cismin gölgesi bir misli oluncaya kadar devam eder. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de her cismin gölgesi bir misli oluncaya kadar devam eder.

8- Hanefîye göre akşam namazının vakti beyaz şafak kayboluncaya kadar devam eder. Şafîîye göre kırmızı şafak kayboluncaya kadar devam eder. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de kırmızı şafak kayboluncaya kadar devam eder.

9- Hanefîye göre namaz vaktinin oluşmadığı yerlerde namaz kılmanın farz olup

olmaması hususunda iki görüş vardır. Bir görüşe göre vakti oluşmayan namazları kılmak farz değildir. Çünkü vakit namazın şartı olduğu gibi farz olmanın da sebebidir. Diğer bir görüşe göre bu durumda kişinin namaz kılması farzdır. Her ne kadar vakit namazın bir şartı, bir sebebi ise de namazın asıl sebebi Allah'ın emri olmasıdır yoksa namaz vaktini gösteren işaretin mevcut olmaması namazın farzietini kaldırmaz. Böyle bir durumda namazlar o yere en yakın normal bölgenin takvimine göre zamanlar takdir edilerek kılınır. Fetva bu görüşe göredir. Şafiîye göre tartışmasız bu durumda namazlar o yere en yakın normal bölgenin takvimine göre kılınır.

10- Hanefîye göre niyet ile iftitah tekbiri namazın şartlarından biridir. Şafiîye göre namazın rükünlerinden biridir. İmam Muhammed'e göre ise niyet namazın şartı, iftitah tekbiri rüknüdür.

11- Hanefîye göre niyet ile iftitah tekbirinin arasını açmamak sünnettir. Şafiîye göre şarttır.

12- Hanefîye göre vakit girmeden biraz önce alınan iftitah tekbiri geçerlidir. Şafîye göre geçerli değildir. İmam Muhammed'e göre de geçerli değildir.

13- Hanefîye göre ima ile namaz kılan kişinin gücü yetse de iftitah tekbirini ayakta alması şart değildir. Şafîye göre şarttır.

14- Hanefîye göre bir kimse başı ile ima edemiyorsa göz, kaş veya kalp imasıyla namaz kılması gerekmez. Şafîye göre gerekir. İmam Ebu Yusuf'a göre ise kişinin kalp imasıyla namaz kılması gerekli değilse de göz veya kaş işaretiyle namaz kılması gerekir.

15- Hanefîye göre kıyamın farz olan süresi kıraat yapılacak kadar süredir. Şafîye göre "veccehtü" duası ile Fatiha ve zammı sure okunacak kadar süredir.

16- Hanefîye göre secde yapamayan dan kıyam ve rüku düşer. Şafîye göre düşmez.

17- Hanefîye göre kıraat kısa da olsa bir ayetin okunmasıyla gerçekleşir. Şafîye

göre Fatihanın okunmasıyla gerçekleşir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre ise en az üç kısa ayet veya üç kısa a-yete denk uzun bir ayetin okunmasıyla ger-çekleşir.

18- Hanefîye göre kıraat üç ve dört re- katlı farz namazların herhangi iki rekatında farzdır. Şafîîye göre her rekatında farzdır.

19- Hanefîye göre mükellef yeterli mik- tarı öğreninceye kadar kendi diliyle kıraat yapabilir. Ancak bu eksikliği bir an önce gi- dermeye çalışması gerekir. Şafîîye göre Fatiha okumaktan aciz olan bir kimse bu miktarda ayet biliyorsa onu okur, bilmiyor- sa bildiğini Fatiha okunacak kadar tekrar- lamak suretiyle kıraat yapar.

20- Hanefîye göre secde edilecek ye- rin ayakların bulunduğu yerden yarım zi- ra'(yaklaşık 23cm)dan daha yüksek olma- ması şarttır. Şafîîye göre secdede arka ta- rafın ön taraftan yüksek olması şarttır.

21- Hanefîye göre son oturuşta bekle- mesi gereken süre teşehhüd miktarıdır. Şa-

fîye göre teşehhüd miktarına ilâveten Peygamber Efendimize salavat getirilecek ve birinci selâm verilecek kadar bir zaman dilimidir.

22- Hanefîye göre namaza başlarken "Allahu ekber" diyerek iftitah tekbirini almak vaciptir. Şafîîye göre farzdır.

23- Hanefîye göre namazda Fatiha okumak vaciptir. Şafîîye göre farzdır.

24- Hanefîye göre zammı sure en az üç kısa ayet veya üç kısa ayete denk uzun bir ayet olması vaciptir. Şafîîye göre kısa bir ayet de olabilir.

25- Hanefîye göre kıraatin üç ve dört rekatlı farz namazların ilk iki rekatında yapılması vaciptir. Şafîîye göre namazın her rekatında kıraatin yapılması farzdır.

26- Hanefîye göre ilk ve son oturuşta tahiyat okumak vaciptir. Şafîîye göre ilk oturuşta tahiyat okumak sünnet, son oturuşta rükündür.

27- Hanefîye göre rüku ve secdede ta-

dil-i erkan vacip, kavme² ve celsede³ sünnettir. Diğer bir görüşe göre kavme ve celsede de vaciptir. Şafiîye göre her dört yerde de tadil-i erkan farzdır. İmam Ebu Yusuf'a göre de her dört yerde tadil-i erkan farzdır.

28- Hanefîye göre selâm vermek vaciptir. Şafiîye göre farzdır.

29- Şafiîye göre namazda vacip işlemler yoktur. Yukardaki maddelerin dışında Hanefîye göre vacip olanların hepsi Şafiîye göre sünnettir.

30- Hanefîye göre iftitah tekbiri alınırken erkeklerin ellerini kulak hizasına kadar, kadınların ise omuz hizasına kadar kaldırmaları sünnettir. Şafiîye göre erkek olsun kadın olsun sünnet olan ellerin omuz hizasına kadar kaldırılmasıdır.

31- Hanefîye göre iftitah tekbirinden sonra "Subhaneke" duasını okumak sünnettir. Şafiîye göre "Vecehtü" duasını okumak sünnettir.

2 Rükudan sonra doğrulup bir süre kıyam vaziyetinde beklemek.

3 İki secde arasında oturmak.

32- Hanefîye göre namazda erkeklerin ellerini göbek altında, kadınların göğsü üzerinde bağlamaları sünnettir. Şafîîye göre erkek olsun kadın olsun sünnet olan ellerin göbek üstünde bağlanmasıdır.

33- Hanefîye göre kıyamda iki ayak arasını dört parmak kadar açık bulundurmamak sünnettir. Şafîîye göre sünnet olan bir karış kadar açık bulundurmadır.

34- Hanefîye göre Fatihadan önce "besmele" çekmek sünnettir. Şafîîye göre farzdır.

35- Hanefîye göre yalnız ilk rekatta besmeleden önce "Eüzü" çekmek sünnettir. Şafîîye göre her rekatta besmeleden önce "Eüzü" çekmek sünnettir.

36- Hanefîye göre imamın, rükudan kalkınca sesli olarak "Semiallahulimenhamideh" demesi, cemaatin ise sadece "Rabbenalekel hamd" demesi sünnettir. Şafîîye göre imamın da cemaatin de her ikisini söylemesi sünnettir.

37- Hanefîye göre iki secde arasında "Subhanallah" diyecek kadar oturmak sünettir. Şafîîye göre farzdır. İmam Ebu Yusuf'a göre de farzdır.

38- Hanefîye göre farzların, vitir namazının ve müekked sünnetlerin son oturuşlarında teravih, gayr-i müekked sünnetler ile diğer nafîle namazların her oturuşunda Tahiyattan sonra sallı-barık okumak sünnettir. Şafîîye göre ilk oturuşta Peygamber Efendimize salavat getirmek sünnet, son oturuşta ise farzdır.

39- Hanefîye göre tahiyatta "Lailahe" denilince sağ şahadet parmağını kaldırmak "İllallah" denilince indirmek sünnettir. Şafîîye göre "İllallah" denilince parmak kaldırılır.

40- Hanefîye göre teravih, gayr-i müekked sünnetler ile nafîle namazların üçüncü rekatlarında "Subhaneke" okumak sünnettir. Şafîîye göre sünnetler ikişer ikişer kılınır.

41- Hanefîye göre her iki oturuşta er-

keklerin sağ ayaklarını (kıbleye doğru) dikmeleri, sol ayaklarını yere yatırıp üzerinde oturmaları, kadınların ise sol ve sağ ayaklarını sağ tarafa yatırıp yere oturmaları sünnettir. Şafîye göre erkek olsun kadın olsun sünnet olan ilk oturuşta Hanefî'de olduğu gibi sağ ayağı dikmek, sol ayağı yere yatırarak üzerine oturmak, son oturuşta ise sağ ayağı dikmek sol ayağı sağ ayağın altından çıkararak sol yanı üzerine oturaktır.

42- Hanefîye göre secdeye giderken önce dizleri, sonra elleri sonra alını secde yerine koymak, kalkarken tersine yani önce alını sonra elleri daha sonra dizleri kaldırmak sünnettir. Şafîye göre secdeye gidiş, Hanefî gibidir. Kalkışta önce alını sonra dizleri sonra elleri kaldırmak sünnettir.

43- Hanefîye göre namazda kişinin isteği dışında abdesti bozulunca namazı bozulmaz. Şafîye göre namazı da bozulur.

44- Hanefîye göre namazda örtünmesi

gereken bir organın dörtte biri bir rükün eda edecek kadar (üç tesbih miktarı) açık bulursa namaz bozulur. Şafiîye göre açık bulunan yer az da olsa namaz bozulur.

45- Hanefîye göre erkek ve kadının aynı hizada durup imama uymaları durumunda erkeğin namazı bozulur. Şafiîye göre aynı hizada durmak mekruh ise de namaz bozulmaz.

46- Hanefîye göre sabah namazı bitmeden güneş doğsa namaz bozulur. Çünkü güneşin doğmasından sonra gelen vakit bir namaz vakti değildir. Diğer vakitlerde namaz bitmeden vakti çıksa namaz bozulmaz. Şafiîye göre sabah namazı da dahil bir rekat kılındıktan sonra vakit çıksa namaz geçerlidir.

47- Hanefîye göre sabah namazında kişi teşehhüd miktarı oturduktan sonra selâm vermeden güneş doğsa namazı bozulur. Şafiîye göre bozulmaz. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de bozulmaz.

48- Hanefîye göre dişler arasında kalan nohut tanesinden küçük yemek kırıntısının yutulmasıyla namaz bozulmaz. Şafiîye göre bozulur.

49- Hanefîye göre sarıgın dolama üzerine yapılan secde mekruh ise de geçerlidir. Şafiîye göre geçersizdir. Çünkü Şafiîye göre alnın açık olarak yere değmesi şarttır.

50- Hanefîye göre sabah namazı dışında bir namazın iftitah tekbiri alındıktan sonra vakti çıkarsa namaz geçerlidir. Sabah namazı bitmeden güneş doğarsa namaz bozulur. Şafiîye göre daha önce geçtiği gibi sabah namazı da dahil bir rekat kıldıktan sonra vakit geçse namaz bozulmaz.

51- Hanefîye göre son oturuştan sonra imamın namazı bozulunca cemaatin namazı bozulmaz. Şafiîye göre bozulur.

52- Hanefîye göre güneşle ilgili üç kerahet vaktinde kaza, sünnet ve kerahet vaktinden önce hazırlanmış cenaze namazı kılınmadığı gibi, önceden okunmuş secde ayetinden dolayı tilâvet secdesi de yapıla-

maz. Fakat sabah ve ikindiden sonraki kerahet vakitlerinde sadece nafîle namazlar kılınmaz. Şafîîye göre her beş kerahet vak-tinde de yalnız sebebi olmayan sünnetler kılınmaz.

53- Hanefîye göre vitir namazı vaciptir. Şafîîye göre sünnettir.

54- Hanefîye göre vitir namazı bir se-lâmla kılınır. Şafîîye göre iki selâmla kılınır.

55- Hanefîye göre vitrin üçüncü reka-tında rükudan önce kunut okunur. Şafîîye göre okunmaz.

56- Hanefîye göre vitir namazının dışın-da diğer namazlarda kunut okunmaz. Şa-fîîye göre sabah namazının ikinci rekatının rükuundan kalkınca kunut okunur.

57- Hanefîye göre farzdan sonra sün-net varsa tesbih, sünnetten sonra yapılır. Şafîîye göre farz ile sünnet arasında yapılır.

EZAN ve KAMET

1- Hanefîye göre mümeyyiz çocuğun ezan okuması kerahetsiz caizdir. Şafiîye göre mekruhtur.

2- Hanefîye göre kametin sözleri de ezan gibidir. Ancak "Hayyeale'l-felâh"tan sonra iki defa "Kadkameti's-salah = Namaz başladı" cümlesi ilâve edilir. Şafiîye göre kamette tekbirden başka diğer kelimeler tekrarlanmaz.

3- Hanefîye göre mazeretleri dolayısıyla cuma namazına katılmayanların (evde olsun camide olsun) öğle namazı için ezan okumaları veya kamet getirmeleri mekruhtur. Şafiîye göre mekruh değildir.

4- Hanefîye göre bir camide daha önce cemaatle namaz kılınmışsa o vaktin sonuna kadar bir daha o camide ezan okumak veya kamet getirmek mekruhtur. Şafiîye göre mekruh değildir.

5- Hanefîye göre ezanda terci'⁴ yapmak sünnet değildir. Şafîîye göre sünnettir.

6- Hanefîye göre kamet için dua yapılmaz. Şafîîye göre ezandan sonra okunan dua kametten sonra da okunur.

7- Hanefîye göre kamette "Hayye ale'l-felah" denince namaza kalkılır. Şafîîye göre kamet bitince namaza kalkılır.

8- Hanefîye göre henüz vakit girmeden ezan okunmaz. Şafîîye göre yalnız sabah namazı için vakit girmeden önce ezan okunabilir. İmam Ebu Yusuf'a göre de okunabilir.

9- Hanefîye göre kadının namaz için kamet getirmesi mekruhtur. Şafîîye göre mekruh değildir.

4 Terci' yani şahadet kelimesini önce kendi kendine gizli söylemek sonra yüksek sesle okumak.

NAMAZIN CEMAATLE KILINMASI

1- Hanefîye göre mümeyyiz çocuğun imameti geçerli değildir. Şafiîye göre geçerlidir.

2- Hanefîye göre cenaze namazının dışında kadının kadınlara imameti sahih ise de tahrimen mekruhtur. Şafiîye göre kerahetsiz caizdir.

3- Hanefîye göre cenaze namazının dışında kadının imama uyabilmesi için imamın imamete niyet etmiş olması şarttır. Şafiîye göre şart değildir.

4- Hanefîye göre cuma namazında cemaatin imama uyma niyetinde bulunması şart değildir. Şafiîye göre şarttır.

5- Hanefîye göre tesbih namazının cemaatle kılınması mekruhtur. Şafiîye göre caizdir.

6- Hanefîye göre imama uyan kişinin Fatiha okuması tahrimen mekruhtur. Şafiîye göre imama uyanın da namazın her rekatında Fatih okuması farzdır.

7- Hanefîye göre mesbuk olan kimseye uymak caiz değildir. Şafîîye göre caizdir.

8- Hanefîye göre bir farz kılan başka bir farz kılana uyamaz. Şafîîye göre uyabilir.

9- Hanefîye göre cuma namazı dahil imamın imamete niyet etmesi sünnettir. Şafîîye göre cuma namazında imamın imamete niyet etmesi şarttır.

10- Hanefîye göre uygun olan imamın "kad kameti's-Salah" denince tekbir almasıdır. Şafîîye göre uygun olan, kametin bitmesi ve safların düzgünce tutulmasından sonra imamın tekbir almasıdır. İmam Ebu Yusuf'a göre de sünnet olan imamın kametten sonra tekbir almasıdır.

11- Hanefîye göre imama uyanın müdrük, lahik ve mesbuk olmak üzere üç hali vardır. Müdrük, namazı tümüyle imamla birlikte kılan, lahik, namaza imamla birlikte başladığı halde uyku, dalgınlık veya adesti bozan bir hal sebebiyle namazın bir kısmını imamla birlikte kılmayan, mesbuk ise,

birinci rekatin rükuundan sonra imama uyan kimseye denir. Şafîye göre imama uyanın muvafık ve mesbuk olmak üzere iki hali vardır. Birinci rekatta olsun olmasın Fatihanın okunmasına yetişene muvafık, yetişmeyene mesbuk denir.

12- Hanefîye göre farz kılan nafîle kılana uyamaz. Şafîye göre uyabilir.

13- Hanefîye göre imama uyanın imamdan önce getirdiği niyet geçerlidir. Şafîye göre geçerli değildir.

14- Hanefîye göre kişi tek başına namaz kıldıktan sonra cemaat oluşursa öğle ve yatsı namazları yeniden cemaatle kılınabilir. Fakat sabah, ikindi ve akşam namazları yeniden cemaatle kılınmaz. Şafîye göre her beş vakitte de yeniden kılınabilir.

15- Hanefîye göre imama uyan kişinin selâmı imamın selâmına yakın olması sünnettir. Şafîye göre imamın selâmından sonra olması sünnettir.

CUMA NAMAZI

1- Hanefîye göre cuma günü zeval vaktinden sonra cuma namazını kılmadan yolculuğa çıkmak tahrimen mekruhtur. Zeval vaktinden önce çıkmak ise caizdir. Şafiîye göre cuma namazı yolda kılınmayacaksa cuma günü bir mazeret olmaksızın fecirden sonra yolculuğa çıkmak caiz değildir.

2- Hanefîye göre mazeretleri dolayısıyla cuma namazına gitmeyenlerin öğle namazını (evde olsun camide olsun) cemaatle kılmaları mekruhtur. Şafiîye göre mekruh değildir.

3- Hanefîye göre cuma günü aslolan öğle namazıdır. Cuma namazının şartları oluşursa cuma namazı kılınır. Şafiîye göre aslolan cuma namazıdır. Cuma namazının şartları oluşmazsa öğle namazı kılınır.

4- Hanefîye göre cuma namazı için "Vaktin farzına" diye niyet edilmez. Şafiîye göre edilebilir.

5- Hanefîye göre cuma namazı kılı-

nacak yerin herkese açık olması şarttır. Şafiîye göre sünnettir.

6- Hanefîye göre imamdan başka en az üç erkek cemaatin bulunması şarttır. Şafiîye göre imamla birlikte en az kırk yerleşik erkek cemaatin bulunması şarttır. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre ise imamdan başka en az iki erkek cemaatin bulunması şarttır.

7- Hanefîye göre cuma namazını kıldıracak kimsenin yetkili makamca görevlendirilmiş olması şarttır. Şafiîye göre sünnettir.

8- Hanefîye göre cuma namazının ikinci rekatin rükuundan sonra imama uyan bir kimse imamın selâmından sonra iki rekat cuma namazını kılar. Şafiîye göre aynı niyetle öğle namazını kılar. İmam Muhammed'e göre de aynı niyetle öğle namazını kılar.

9- Hanefîye göre âmâyaya cuma namazı farz değildir. Şafiîye göre kendisine rehberlik yapacak birinin bulunması durumunda farzdır. İmam-ı Ebu Yusuf ile İmam Muham-

med'e göre de bu durumda âmâyâ cuma namazı farzdır.

10- Hanefîye göre cuma namazı bir rekat kılındıktan sonra ikinci vakti girse namaz bozulur, bu durumda öğle namazı kaza olarak kılınır. Şafîîye göre öğle namazı olarak tamamlanır.

11- Hanefîye göre hutbe esnasında hazır bulunmayan bir kimsenin cuma namazını kıldırması caiz değildir. Şafîîye göre caizdir.

12- Hanefîye göre cuma günü konuşmanın mekruh olması hatibin minbere çıkmasından itibaren dir. Şafîîye göre hutbeye başlamasından itibaren dir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de hatibin hutbeye başlamasından itibaren dir.

HUTBE

1- Hanefîye göre hutbenin rüknü Allah'ı anmaktan ibarettir. Bu yüzden hutbe niyetiyle "Elhamdülillah" veya "Subhanallah" denilecek olursa yeterli olur. Şafiîye göre hutbenin beş rüknü vardır. 1) Her iki hutbede Allah'a hamd etmek, 2) Her iki hutbede Hz. Peygambere salâvat getirmek, 3) Her iki hutbede takvayı tavsiye etmek, 4) Hutbelerden birinde bir ayet okumak, 5) İkinci hutbede müminlere dua etmek. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre ise hutbe denilecek ölçüde bir zikir yapılmış olması gerekir.

2- Hanefîye göre hatibin abdestli olması sünnettir. Şafiîye göre şarttır.

3- Hanefîye göre hutbeyi ikiye ayırmak ve iki hutbe arasında bir süre (üç ayet okunacak kadar) oturmak sünnettir. Şafiîye göre iki hutbe okumak ve aralarında bir süre oturmak şarttır.

4- Hanefîye göre hutbenin Arapça olması şart değildir. Şafiye göre hutbenin beş rüknünden her birinin Arapça olması şarttır.

5- Hanefîye göre hutbenin en az bir kişinin huzurunda okunması şarttır. Şafîye göre en az kırk kişinin huzurunda okunması şarttır.

6- Hanefîye göre hatibin hutbeyi ayakta okuması sünnettir. Şafîye göre şarttır.

7- Hanefîye göre hutbede Allah'a hamd etmek ve Peygamber Efendimize salavat getirmek sünnettir. Şafîye göre rükündür.

8- Hanefîye göre hatibin hutbeyi cemaatin işiteceği bir sesle okuması sünnettir. Şafîye göre şarttır.

9- Hanefîye göre hutbede Müslümanlara dua etmek sünnettir. Şafîye göre rükündür.

10- Hanefîye göre hutbede takvayı tavsiye etmek sünnettir. Şafîye göre rükündür.

11- Hanefîye göre hutbede Kur'an'dan bir ayet okumak sünnettir. Şafîye göre rükündür.

12- Hanefîye göre hatibin cemaate selâm vermesi mekruhtur. Şafîye göre sünnettir.

BAYRAM NAMAZI

1- Hanefîye göre cuma namazı farz olan kimselere bayram namazı vaciptir. Şafiîye göre mukim, yolcu, erkek, kadın herke-se bayram namazı sünnettir.

2- Hanefîye göre bayram namazının cemaatle kılınması şarttır. Şafiîye göre sünnettir.

3- Hanefîye göre bayram namazının her rekatında üçer defa fazladan tekbir alınır. Bunlara "Zevaid tekbirleri" denir. Birinci rekatta zevaid tekbirleri kıraatten önce, ikinci rekatta ise kıraatten sonra getirilir. Şafiîye göre birinci rekatta yedi, ikinci rekatta beş zevaid tekbiri getirilir. Her iki rekatta da tekbirler kıraatten önce alınır.

4- Hanefîye göre bayram namazının ikinci rüku tekbiri zevaid tekbirlerinden sonra geldiği için vaciptir. Şafiîye göre sünnettir.

5- Hanefîye göre bayramın zevaid tekbirleri vaciptir. Şafiîye göre sünnettir.

TEŞRİK TEKBİRLERİ

1- Hanefîye göre teşrik tekbirleri vaciptir. Şafîye göre sünnettir.

2- Hanefîye göre teşrik tekbirlerinin başındaki tekbir iki kere tekrarlanır. Şafîye göre üç kere tekrarlanır.

3- Hanefîye göre teşrik tekbirleri kurban bayramının arefe günü sabah namazından bayramın birinci günü ikindi namazına kadar sekiz vakit namazın arkasından getirilir. Şafîye göre arefe günü sabah namazından başlayıp bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar 23 vakit namazdan sonra getirilir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de 23 vakit namazdan sonra getirilir. Fetvaya uygun olan görüş budur.

TERAVİH NAMAZI

1- Hanefîye göre arada namazı bozacak bir davranışta bulunmamak kaydıyla kişinin teravihin tümüne birden niyet etmesi caizdir. Şafiîye göre her selâmdan sonra kişinin yeniden niyet getirmesi gereklidir.

2- Hanefîye göre teravih namazında her iki rekatta bir selâm vermek sünnet, dört rekatta bir selâm vermek caiz, sekiz rekatta bir selâm vermek mekruhtur. Şafiîye göre her iki rekatta bir selâm vermek şarttır.

3- Hanefîye göre mescide girdiğinde cemaati teravih namazı kılarken gören bir kimse, önce tek başına yatsı namazını kılar, sonra imama uyar. Şafiîye göre hemen imama uyup yatsı namazını kılar.

YOLCULUKTA NAMAZ

1- Hanefîye göre misafirin dört rekatlı namazları iki rekat olarak kılması vaciptir. Şafiîye göre misafir iki veya dört rekat kılmak hususunda muhayyerdir, fakat iki rekat olarak kılması efdaldır.

2- Hanefîye göre misafir vardığı yerde on beş gün veya daha fazla kalmaya niyet etmesiyle mukim sayılır. Şafiîye göre giriş ve çıkış günleri dışında dört güne veya daha fazla kalmaya niyet etmesiyle mukim sayılır.

3- Hanefîye göre kişi vardığı yerde on beş gün veya daha fazla kalmaya niyet etmezse orada kaldığı müddetçe misafir sayılır. Şafiîye göre giriş ve çıkış günleri dışında dört gün kalmaya niyet etmezse on sekiz gün geçince kişi kendiliğinden mukim sayılır.

4- Hanefîye göre sefer hükümleri hususunda yolculuğun meşru olup olmaması arasında fark yoktur. Şafiîye göre hırsızlık

yapmak, adam öldürmek gibi haram bir amaçla yolculuğa çıkan kişi seferilik ruh-satlarından yararlanamaz.

5- Hanefîye göre yolculukta namaz kılınırken kısaltma niyeti getirmek şart değildir. Şafîye göre şarttır.

6- Hanefîye göre mumeyyiz çocuğun sefere niyeti geçerli olmadığından yolculukta namazlarını kısaltması söz konusu değildir. Şafîye göre çocuğun sefere niyeti geçerlidir.

7- Hanefîye göre kişi devamlı yerleştiği yerden doğup büyüdüğü yere gidince misafir sayılır. Diğer bir görüşe göre orada evi veya arazisi varsa mukim sayılır. Şafîye göre her iki durumda da misafir sayılır.

8- Hanefîye göre yolculukta iki vakit namaz birlikte kılınmaz. Ancak hac mevsi-minde Arafat'ta öğle ile ikindi namazı öğle vaktinde, Müzdelife'de de akşam ile yatsı namazı yatsı vaktinde birleştirilerek kılınır. Şafîye göre misafir, öğle namazı ile ikindi

amazını öğle vaktinde, akşam namazı ile yatsı namazını akşam vaktinde birleştirerek kılabileceği gibi, öğle namazını ikindi namazı vaktine, akşam namazını da yatsı namazının vaktine geciktirerek birlikte kılabilir. Birincisine "cem-i takdim", ikincisine de "cem-i tehir" denir. Her iki cem'in de kendine göre bir takım şartları vardır.

KAZA NAMAZI

1- Hanefîye göre kaza namazı sünnet kılınmasına engel değildir. Şafîîye göre mazeretsiz kılınmayan namazlar kaza edilmedikçe sünnet kılmak caiz değildir.

2- Hanefîye göre irtidat edip yeniden Müslüman olan bir kimsenin irtidat döneminde kılmadığı namazları kaza etmesi gerekmez. Şafîîye göre gerekir.

3- Hanefîye göre bayılma halinde beş vakitten fazla kılınmayan namazlar kaza edilmez. Şafîîye göre beş vakitten az da olsa kaza edilmez.

4- Hanefîye göre ancak aynı gün ve aynı vaktin kazası cemaatle kılınabilir. Şafîîye göre gün ve vakti değişik olan kaza namazları da cemaatle kılınabilir.

5- Hanefîye göre mukim ile misafir kazaya bıraktıkları dört rekatlı bir namazı cemaatle kılmak istedikleri zaman namazı seferde kazaya kalan kimsenin imam olması gerekir. Çünkü misafirin ilk oturuşu

farzdır. Şafîye göre ikisi de birbirine uyabilir.

6- Hanefîye göre bozulan nafîle namazın kaza edilmesi vaciptir. Şafîye göre sünnettir.

7- Hanefîye göre sadece sabah namazının sünneti kazaya kalabilir. Şafîye göre vakte bağı sünnetlerin hepsi kazaya kalabilir.

8- Hanefîye göre tertib sahibinin kazaya kalan namazlar ile vakit namazları arasında sıraya uyması şart olduğu gibi, kazaya kalan namazlar arasında da tertibe uyması şarttır. Şafîye göre tertibe uymak sünnettir.

9- Hanefîye göre gayr-i Müslim ülkede Müslüman olan kişinin namazın farz olduğunu öğrendiği vakte kadar kılmadığı namazları kaza etmesi gerekmez. Şafîye göre gerekir.

10- Hanefîye göre seferde kazaya kalan dört rekatlı bir namaz mukim iken kaza edilince iki rekat olarak kılınır. Şafîye göre dört rekat olarak kılınır.

11- Hanefîye göre vakit namazına başlayıp da adet olan kadın temizlenince o namazı kaza etmesi gerekmez. Şafiîye göre gerekir.

12- Hanefîye göre nafîle namazına başlayıp da adet olan kadın temizlenince o namazı kaza etmesi gerekir. Şafiîye göre gerekmez.

SEHİV SECDESİ

1- Hanefîye göre sehiv secdesi vaciptir. Şafiîye göre sünnettir.

2- Hanefîye göre sehiv secdesi namazda unutulmuş bazı kusurların giderilmesi için yapılır. Şafiîye göre sehiv secdesi ister unutulmuş ister bilerek namazda yapılan bazı kusurların giderilmesi için yapılır. Genellikle bu kusurlar sehven yapıldığı için buna sehiv secdesi denmiştir.

3- Hanefîye göre iki secde ile bir tahiyattan ibaret olan sehiv secdesi selâmdan sonra yapılır. Şafiîye göre yalnız iki secdeden ibaret olan sehiv secdesi tahiyat ile selâm arasında yapılır.

4- Hanefîye göre kişi selâm verdikten sonra sehiv secdesini yapmadığını hatırlarsa namazı bozacak bir harekette bulunmamışsa sehiv secdesini yapar. Şafiîye göre kısa zaman içinde hatırlarsa sehiv secdesini yapar, değilse yapmaz.

TİLÂVET SECDESİ

1- Hanefîye göre tilâvet secdesi vaciptir. Şafiîye göre sünnettir.

2- Hanefîye göre secde ayeti kerahet vaktinden önce okunursa tilâvet secdesi kerahet vaktinde yapılmaz. Şafiîye göre yapılabilir.

3- Hanefîye göre aynı secde ayetini aynı yerde birden fazla okuyan kimsenin bir defa tilâvet secdesi yapması yeterlidir. Şafiîye göre her okuyuşundan dolayı ayrı ayrı tilâvet secdesi yapması gerekir.

4- Hanefîye göre secde ayetinin Türkçesini okumakla veya dinlemekle tilâvet secdesi gerekir. Şafiîye göre gerekmez.

5- Hanefîye göre adetli kadının secde ayetini dinlemesiyle kendisine tilâvet secdesi vacip olmaz. Şafiîye göre temizlenince kadının tilâvet secdesinde bulunması sünnettir.

6- Hanefîye göre hac suresinin 77. ayetinde geçen secde tilâvet secdesi olmayıp namaz secdesidir. Şafiîye göre tilâvet secdesidir.

7- Hanefîye göre Sad suresinin 24. ayetinde geçen secde tilâvet secdesidir. Şafiîye göre şükür secdesidir.

CENAZENİN YIKANMASI

1- Hanefîye göre cünüp olup da şehit düşen kimsenin cenazesi yıkanır. Şafîîye göre yıkanmaz. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de yıkanmaz.

2- Hanefîye göre kadın kocasının cenazesini yıkayabilir, fakat koca, hanımının cenazesini yıkayamaz. Şafîîye göre koca da hanımının cenazesini yıkayabilir.

3- Hanefîye göre İslâm devletine karşı çıkıp da çatışmada ölen kişinin cenazesi yıkanmaz. Şafîîye göre yıkanır.

4- Hanefîye göre ölünün çoğu veya başı ile beraber yarısının bulunması durumunda yıkanması gerekir, değilse gerekmez. Şafîîye göre ölünün az bir kısmı da bulursa yıkanması gerekir.

5- Hanefîye göre şehit düşen çocuğun cenazesi yıkanır. Şafîîye göre yıkanmaz.

6- Hanefîye göre ölü doğan çocuğun cenaze namazı kılınmaz. Şafîîye göre altı aylık olması durumunda kılınır.

CENAZE NAMAZI

1- Hanefîye göre cenaze namazı birden fazla kılınmaz. Ancak ölünün velisi cenaze namazında bulunmamışsa yeniden kılabilir. Bu durumda daha önce cenaze namazını kılmamış olanlar da onunla birlikte kılabilirler. Şafîîye göre cenaze namazı birden fazla kılınabilir.

2- Hanefîye göre gıyabi cenaze namazı kılınmaz. Şafîîye göre kılınabilir.

3- Hanefîye göre kerahet vaktinden önce hazırlanan cenazenin namazı kerahet vaktinde kılınmaz. Şafîîye kılınabilir.

4- Hanefîye göre şu kimselerin cenaze namazı kılınmaz: 1) Müslüman olmayan, 2) Anne veya babasını kasten öldüren, 3) İslâm devletine karşı çıkıp çatışmada öldürülen, 4) Yol keserken çatışmada öldürülen. Şafîîye göre yalnız Müslüman olmayanın cenaze namazı kılınmaz.

5- Hanefîye göre cenaze namazının kılınabilmesi için ölünün tamamının veya

çoğunun yada başıyla birlikte yarısının bulunması gerekir. Şafiîye göre ölünün az bir kısmı da bulunsa cenaze namazı kılınır.

6- Hanefîye göre cenaze namazının geçerli olması için cenazenin yere konmuş olması şarttır. Şafiîye göre sünnettir.

7- Hanefîye göre erkek olsun kadın olsun uygun olan imamın cenazenin göğsü hizasında durmasıdır. Şafiîye göre uygun olan imamın erkek cenazenin başı, kadın cenazenin kalçası hizasında durmasıdır.

8- Hanefîye göre şehidin cenaze namazı kılınır. Şafiîye göre kılınmaz.

9- Hanefîye göre cenaze namazını caminin içinde kılmak mekruhtur. Şafiîye göre mekruh değildir.

10- Hanefîye göre cenaze namazında eller yalnız iftitah tekbirinde kalkar. Şafiîye göre her dört tekbirde kalkar.

11- Hanefîye göre bir kadının cenaze namazını kılması ile farz-ı kifaye yerine gelmiş olur. Şafiîye göre gelmiş olmaz.

12- Hanefîye göre cenaze namazının rükünleri dört tekbir ile kıyamdan ibarettir. Niyet etmek şart, namazın sonunda selâm vermek ise vaciptir. Şafiîye göre cenaze namazının rükünleri şunlardır: 1) Niyet etmek, 2) Ayakta durmak, 3) İftitah tekbiri dahil dört tekbir almak, 4) Birinci tekbirden sonra Fatiha okumak, 5) İkinci tekbirden sonra peygamberimize salavat getirmek, 6) Üçüncü tekbirden sonra ölü için dua etmek, 7) Dördüncü tekbirden sonra selâm vermek.

ORUÇ

1- Hanefîye göre hava açık olunca ramazan ve şevval ayı kalabalık bir topluluğun, kapalı olunca ramazan ayı erkek olsun kadın olsun adil bir kişinin, şevval ayı ise adil iki erkeğin veya bir erkek ile iki kadının hilâli görmesiyle belirlenir. Şafîye göre ramazan ayı adil bir erkeğin şevval ayı ise adil iki erkeğin hilâli görmesiyle belirlenir. Havanın açık veya kapalı olması fark etmez.

2- Hanefîye göre niyet orucun şartı, imsak⁵ rüknüdür. Şafîye göre niyet de orucun rüknüdür.

3- Hanefîye göre Ramazan ve belirli adak oruçlarında kaba kuşluk vaktine kadar niyet edilebilir. Şafîye göre nafîle dışındaki oruçlarda niyetin tan yerinin ağarmasından önce yapılması şarttır.

4- Hanefîye göre oruç tuttuğu taktirde hasta olacağını galip zanla bilen veya gü-

5 Orucu bozan şeylerden sakınmak.

venilir ve uzman olan bir doktordan öğrenen kimse hasta hükmündedir. Şafîîye göre hasta hükmünde değildir.

5- Hanefîye göre adak orucunun tutulması vaciptir. Şafîîye göre farzdır.

6- Hanefîye göre yalnız aşure günü oruç tutmak mekruhtur. Şafîîye göre mekruh değildir.

7- Hanefîye göre şevval ayına ait altı günlük orucun aralıklı tutulması efdaldır. Şafîîye göre bayrama bitişik ve peş peşe olması efdaldır.

8- Hanefîye göre nevruz günü oruç tutmak mekruhtur. Şafîîye göre mekruh değildir.

9- Hanefîye göre oruçlunun zevalden sonra misvak kullanması mekruh değildir. Şafîîye göre mekruhtur.

10- Hanefîye göre gündüzleyin mukim olan misafirin, iyileşen hastanın veya adeti sona eren kadının günün geri kalan kısmında yiyip içmekten sakınması vaciptir. Şafîîye göre müstahaptır.

11- Hanefîye göre başlanan nafîle oruç vacibe dönüşür. Şafîîye göre dönüşmez.

12- Hanefîye göre üzerinde kaza orucu olan kimsenin nafîle oruç tutması mekruh değildir. Şafîîye göre mekruhtur.

13- Hanefîye göre dişler arasında kalan nohut büyüklüğünden az yemek kırıntısının yutulması ile oruç bozulmaz. Şafîîye göre bozulur.

14- Hanefîye göre boğaza kaçan kar veya yağmurun istenmeden yutulması ile oruç bozulur. Şafîîye göre bozulmaz.

15- Hanefîye göre iğne yaptırmak orucu bozar. Şafîîye göre bozmaz. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de bozmaz.

16- Hanefîye göre muayene veya benzeri amaçla ön veya arka tarafa sokulan parmak, ıslak olması durumunda orucu bozar. Şafîîye göre ıslak olsun olmasın bozar.

17- Hanefîye göre vücuda kan verilmesiyle oruç bozulur. Şafîîye göre bozulmaz.

İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de bozulmaz.

18- Hanefîye göre kadının cinsel organına konan su veya ilâç orucu bozar, fakat erkeğin cinsel organına konan su veya ilâç orucu bozmaz. Şafiîye göre erkeğin de cinsel organına konan su veya ilâç orucu bozar.

19- Hanefîye göre yanılarak veya zorlanarak bir şey yemek veya içmekle oruç bozular. Şafiîye göre bozulmaz.

20- Hanefîye göre uyuyan kimsenin ağzına dökülen suyun boğazından inmesiyle orucu bozular. Şafiîye göre bozulmaz.

21- Hanefîye göre kulak, burun, boğaz gibi doğal yolların dışında bir şeyin vücuda girip kaybolmasıyla oruç bozular. Şafiîye göre bozulmaz. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de bozulmaz.

22- Hanefîye göre kulağa damlatılan ilâç orucu bozar, fakat kulağa damlatılan su orucu bozmaz. Şafiîye göre su da bozar.

23- Hanefîye göre bozulan nafîle orucun kaza edilmesi vaciptir. Şafîîye göre sünnettir.

24- Hanefîye göre ramazanın bir kısmında deliren sonra akli başına gelen kimsenin geçen günleri kaza etmesi gerekir. Şafîîye göre gerekmez.

25- Hanefîye göre emzikli veya hamile kadın ister kendisi için ister çocuk için endişe edip de tutmadığı oruçları günü gününe kaza etmesi yeterlidir. Şafîîye göre kadın kendisi için değil de sadece çocuk için endişe edip oruç tutmazsa kaza ile birlikte fidyeye vermesi de gerekir.

26- Hanefîye göre tutulmayan orucun üzerinden bir ramazan geçse de onu sadece kaza etmek yeterlidir. Şafîîye göre kaza ile birlikte her gün için fidyeye verilmesi de gerekir.

27- Hanefîye göre kaza orucu olup da ölen kimsenin vasiyette bulunması durumunda oruç fidyelerinin miras olarak bıraktığı maldan ödenmesi gerekir. Şafîîye göre

vasiyeti olmasa da miras olarak bıraktığı maldan ödenmesi gerekir.

28- Hanefîye göre mürted yeniden İslâm'a dönünce irtidat döneminde tutmadığı oruçları kaza etmesi gerekmez. Şafiîye göre gerekir.

29- Hanefîye göre yemek, içmek veya cinsel ilişki ile orucun bozulmasından kefaret gerekir. Şafiîye göre yalnız cinsel ilişkiden dolayı kefaret gerekir.

30- Hanefîye göre cinsel ilişkiden hem erkeğe hem de kadına kefaret gerekir. Şafiîye göre yalnız erkeğe kefaret gerekir.

31- Hanefîye göre oruç kefaretinde bir günlük yiyecek bir fitre miktarı kadardır. Şafiîye göre bir avuç miktardır.

32- Hanefîye göre oruç kefareti gıda veya para olarak altmış fakire verilebileceği gibi her gün bir fitre miktarı olmak üzere altmış günde bir fakire de verilebilir. Şafiîye göre hem gıda maddesi olarak hem de altmış fakire ayrı ayrı verilmesi gerekir.

33- Hanefîye göre kefarete orucunu tutmakta olan kadın doğum yaparsa oruca yeniden başlaması gerekir. Şafîîye göre gerekmez.

34- Hanefîye göre aynı ramazanda veya değişik ramazan aylarında birkaç defa kefarete gerektirecek şekilde orucunu bozan kimseye yalnız bir kefarete gerekir. Şafîîye göre cinsel ilişkiyle bozulan her oruç için ayrı ayrı kefarete gerekir.

35- Hanefîye göre kefarete gerektirecek şekilde orucunu bozan kimse aynı gün oruç tutamayacak şekilde hastalanır veya kadın ay hali olursa gereken kefarete düşer. Şafîîye göre düşmez.

36- Hanefîye göre fidye bir fitre miktarı kadardır. Şafîîye göre fidye bir avuç miktardır.

37- Hanefîye göre fidye gıda maddesi veya para olarak verilebileceği gibi, yemek olarak da verilebilir. Şafîîye göre gıda maddesi olarak verilmesi gerekir.

38- Hanefîye göre kendisini oruç tuta-

mayacak kadar yaşı veya iyileşemeyecek kadar hasta sanan bir kimse, fidiye verdikten sonra oruç tutmaya güç kazanırsa tutmadığı oruçları kaza etmesi gerekir. Önceden verdiği fidyeler nafîle hükmüne geçer. Şafiîye göre bu durumda tutulmayan oruçları kaza etmek gerekmez.

İTİKÂF

1- Hanefîye göre içinde beş vakit namaz kılınmayan camide itikâfa girmek caiz değildir. Şafiîye göre caizdir.

2- Hanefîye göre kadının camide itikâfa girmesi caiz ise de kendi evinde ayıracağı bir bölümde itikâfa girmesi daha uygundur. Şafiîye göre kadının caminin dışında itikâfa girmesi caiz değildir.

3- Hanefîye göre vacip itikâfta oruç tutmak şarttır. Şafiîye göre ramazan ayı dışında yapılan itikâfta oruç tutmak şart değildir.

4- Hanefîye göre vacip olan itikâfta orucun bozulmasıyla itikâf da bozulur. Şafiîye göre bozulmaz.

5- Hanefîye göre cumaya gitmekle itikâf bozulmaz. Şafiîye göre bozulur. Bunun için itikâfı bir hafta sürecek kimsenin cuma namazı kılınan camide itikâfa girmesi gerekir.

ZEKÂT

1- Hanefîye göre çocuk ve akıl hastasının malı (ziraî ürünler dışında) zekâta tabi değildir. Şafiîye göre tabidir. Velileri onların adına zekâtlarını vermekle yükümlüdürler.

2- Hanefîye göre kadının altın ve gümüş süs takısı zekâta tabidir. Şafiîye göre tabi değildir. Ancak kadının bu süs eşyası israfa varır, örneğin 200 miskal (850 gr.) ağırlığına ulaşırsa zekâta tabidir.

3- Hanefîye göre kuvvetli alacaktan en az nisabın beşte biri elde edilince zekâtının verilmesi gerekir. Şafiîye göre alacak sağlam olup her an alma imkânı da varsa yılın sonunda tamamının zekâtının verilmesi gerekir.

4- Hanefîye göre sene içinde elde edilen kâr, miras ve bağış gibi mal ve paralar da nisaba eklenerek yılsonunda zekâtları verilir. Şafiîye göre yıl içinde yalnız elde edilen kâr sermayeye eklenerek zekâtı verilir. Diğerlerinin üzerinden yeni bir yıl geçmiş olması gerekir.

5- Hanefîye göre bir şeyin karşılığı olmayan mehir, miras, bağış ve vasiyet gibi alacaklar zekâta tabi değildir. Şafîîye göre tabidir.

6- Hanefîye göre senenin yarısından fazla yemle beslenen hayvanlarda zekât yoktur. Şafîîye göre onsuz yaşanmayacak bir zamanda yemle beslenen hayvanlarda zekât yoktur, Bu süre üç gün olarak takdir edilmiştir. Diğer bir görüşe göre hayvanların geliri giderinden fazla olursa zekât gerekir. Fetvaya uygun olan görüş budur.

7- Hanefîye göre zekât verilecek koyun veya keçinin bir yılını bitirmiş olması gerekir. Şafîîye göre keçinin iki yılını bitirmiş olması gerekir.

8- Hanefîye göre altı yedi aylık olup bir yılını doldurmuş gibi gösterişli olan koyun zekât olarak verilmez. Şafîîye göre altı yedi aylık olup süt dişini düşüren koyun zekât olarak verilebilir.

9- Hanefîye göre evcil dişi hayvan ile yabanî erkek hayvanın birleşmesinden

doğan yavru zekât nisabından sayılır. Şafiîye göre sayılmaz.

10- Hanefîye göre ortaklığın zekâta etkisi yoktur. Örneğin, iki kişi arasında ortak olan kırk koyuna zekât gerekmediği gibi iki kişinin eşitlik üzere ortak seksen koyunu bulursa bunlardan iki koyun verilmesi gerekir. Şafiîye göre ortaklığın zekâta etkisi vardır. Ortaklar tek kişi gibi kabul edilir ve zekât işlemi ona göre yapılır.

11- Hanefîye göre otlanan dişi erkek karışık veya sadece dişi olarak bulunan atlar zekâta tabidir. Şafiîye göre ticaret için olmayan atlar zekâta tabi değildir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de ticaret için olmayan atlar zekâta tabi değildir.

12- Hanefîye göre zekât nisabında altın ile gümüş birbirine ilâve edilir. Şafiîye göre ilâve edilmez.

13- Hanefîye göre altın ve gümüş zekât nisabını aşarsa yirmi miskalden fazla altın dört miskale, 200 dirhem gümüşten fazla olan miktar kırk dirheme ulaşmadıkça bu

fazlalık için ayrıca zekât gerekmez. Şafîye göre fazlalık az olsun çok olsun zekâtı yüzde hesabıyla verilir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de bu fazlalığın zekâtı yüzde hesabıyla verilir.

14- Hanefîye göre ticaret malının zekât nisabı hem sene başında hem de sene sonunda aranır. Şafîye göre yalnız sene sonunda aranır.

15- Hanefîye göre kullara ait borçlar ile Allah'a ait olup içinde kulların hakkı bulunan (zekât gibi) borçlar nisapta dikkate alınır. Fakat yalnız Allah'ın hakkı olan fitre, adak, kurban, kefarete ve hac ile ilgili borçlar dikkate alınmaz. Şafîye göre hiçbir çeşit borç zekât nisabında dikkate alınmaz.

16- Hanefîye göre mürted yeniden İslâm'a dönünce irtidat dönemindeki malının zekâtını vermesi gerekmez. Şafîye göre vermesi gerekir.

17- Hanefîye göre kişi sadaka niyetiyle fakire verdiği parayı henüz fakirin üzerinde ise zekâtına sayabilir. Şafîye göre saymaz.

18- Hanefîye göre kişi fakirin izniyle başkasına olan borcunu zekât ile ödeyebilir. Şafîîye göre ödeyemez.

19- Hanefîye göre zekâta niyet edilmeksizin malın tümü sadaka olarak verilmesi durumunda zekât ödenmiş sayılır. Şafîîye göre ödenmiş sayılmaz.

20- Hanefîye göre zekât verilmesi konusunda ortaklar birbirine vekil sayılmazlar. Şafîîye göre ticari işlemlerde olduğu gibi, zekât verilmesinde de birbirine vekil sayılırlar.

21- Hanefîye göre kişi nisaba ulaşmış malının birkaç yıllık zekâtını önceden de verebilir. Şafîîye göre ancak bir yıl önceden verebilir.

21- Hanefîye göre zekât miktarını taahhüt etmesi şartıyla kişinin zekâtını vermediği malını satması caizdir. Şafîîye göre satış, farz olan zekât miktarı kadar geçersizdir.

22- Hanefîye göre fakire bir defada nisab miktarı kadar zekât vermek mekruhtur. Şafîîye göre mekruh değildir.

23- Hanefîye göre vasiyette bulunmaksızın ölen kimsenin zekât borcu miras olarak bıraktığı maldan ödenmesi gerekli değildir. Şafîîye göre gereklidir.

24- Hanefîlere göre zekât malın cinsinden verilebileceği gibi değeri kadar para da verilebilir. Şafîîye göre ticaret malının dışında zekât ancak malın cinsinden verilir. Ticaret malının zekâtı ise yalnız para olarak verilir.

25- Hanefîye göre rehin bırakılan mal zekâta tabi değildir. Şafîîye göre tabidir.

26- Hanefîye göre sene sonunda zekât malı zayi olunca malın zekât borcu düşer. Şafîîye göre zekât ödeme imkânı doğduktan sonra zekât malı zayi olursa zekât borcu düşmez.

27- Hanefîye göre borç verilen paranın zekâtı borç verene düşer. Şafîîye göre alınan borç para harcanmadan borçlunun yanında bir yıl kalırsa her ikisinin de ayrı zekâtını vermesi gerekir.

28- Hanefîye göre bir toprak ürünü o-

lan çiçek özünden elde edildiği için bal zekâta tabidir. Şafîye göre bir hayvan ürünü olan süt zekâta tabi olmadığı gibi, bal da zekâta tabi değildir.

29- Hanefîye göre sanatkârın malzemesi eşya üzerinde iz bırakıyorsa zekâta tabidir. Boyacının boyası gibi. Şayet iz bırakmıyorsa (temizleyicinin temizlik malzemesi gibi) zekâta tabi değildir. Şafîye göre eşya üzerinde iz bıraksın bırakmasın sanatkârın malzemesi zekâta tabi değildir.

30- Hanefîye göre elden çıkan, örneğin kaybolan, çalınan, gasbedilen veya denize düşen mal zekâta tabi değildir. Şafîye göre tabidir. Ele geçince geçmiş yıllara ait zekâtının verilmesi gerekir.

31- Hanefîye göre kişi usül(ane-baba) ve fûru'u (çocuk ve torunlar) dışında nafakasından sorumlu olduğu kimseye nafakasından saymamak şartıyla zekât verebilir. Şafîye göre veremez.

32- Hanefîye göre kişi boşadığı kadına iddet süresi içinde zekât veremez. Çünkü

bu süre içinde nafakasından sorumludur. Şafîye hamile değilse verilebilir.

33- Hanefîye göre bir kimse araştırma yaparak zekât verdiği kişinin sonradan zengin olduğu anlaşılırsa yeniden zekât vermesi gerekmez. Şafîye göre gerekir.

34- Hanefîye göre "Müellefe-i kulub"⁶ün zekât payı fiilen kalkmıştır. Şafîye göre kalkmamıştır. Gerektiğinde yine verilebilir.

35- Hanefîye göre zekât verilmesi için "mücahid"⁷ in fakir olması şarttır. Şafîye göre şart değildir.

36- Hanefîye göre tevbe suresinin 60. ayetinde geçen sınıfların her birine zekât verilebileceği gibi, bir sınıfa da hatta bir kişiye de verilebilir. Şafîye göre mevcut sınıflardan en az üçer kişiye verilmesi gerekir.

37- Hanefîye göre kişi oğluna zekât veremez. Şafîye göre kişi özür sahibi olma-

6 Gönülleri (isâm'a) ısındırılacak kimseler.

7 Allah yolunda gönüllü olarak savaşan.

yan ergin, fakir ve kendisinden ayrı olan oğluna zekât verebilir.

38- Hanefîye göre peygamberimizin yakınları olan Haşimoğullarına zekât verilmez, fakat Muttaliboğullarına verilebilir.⁸ Şafiîye göre Muttaliboğullarına da verilmez.

39- Hanefîye göre çalışma gücüne sahip olup da nisaba malik olmayan kişiye zekât verilebilir. Şafiîye göre malı ile ihtiyacını karşılayana zekât verilmediği gibi, çalışma gücüne ve imkânına sahip olan kişiye de zekât verilmez.

40- Hanefîye göre kadın fakir olan kocasına zekât veremez. Şafiîye göre verebilir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de verebilir.

41- Hanefîye göre zengin olan bir adamın fakir olan hanımına, annesine veya babasına bir başkasının zekât vermesi caizdir. Şafiîye göre caiz değildir.

8 Haşim Peygamber Efendimiz'in büyük dedesidir. Muttalib ise Haşim'in kardeşidir.

42- Hanefîye göre başka yerdeki fakirler akraba veya malın bulunduğu yerdeki fakirlerden daha ihtiyaç sahibi iseler zekât nakli caizdir. Şafîîye göre caiz değildir.

43- Hanefîye göre fakir, geliri ihtiyacını karşılamayan, miskin, hiçbir şeye sahip olmayan kimseye denir. Şafîîye göre bunun tersinedir.

44- Hanefîye göre fakir bir kimsenin mümeyyiz olan çocuğuna zekât verilebilir. Şafîîye göre verilmez. Gerektiğinde çocuk namına velisine verilir.

45- Hanefîye göre borç da zekât da zimmet ile ilgilidir. Şafîîye göre borç zimmet ile, zekât ise mal ile ilgilidir.

46- Hanefîye göre maden ve definelerden alınan beşte bir nisbetinde pay, fey⁹ hükmünde olup kamu yararına harcanır. Şafîîye göre madenlerden alınan kırkta bir, definelerden alınan beşte bir nisbetinde paylar, zekât olup sadece tevbe suresinin 60. ayetinde sayılan kimselere verilir.

9 Savaş yapılmaksızın düşmandan alınan ganimet.

ÖŞÜR

1- Hanefîye göre ister tahıl, ister meyve, ister sebze olsun her türlü arazi ürünleri öşre tabidir. Şafiîye göre normal halde temel gıda maddesi sayılan tahıl ile meyvelerden sadece üzüm ve hurma öşre tabidir. Sebze ise öşre tabi değildir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre ise sun'î bir müdahale yapılmaksızın bir yıl çürümeden kalabilen arazi ürünleri öşre tabidir.

2- Hanefîye göre arazi ürünlerinde nisab şartı aranmaz. Şafiîye göre aranır. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de aranır.

3- Hanefîye göre muzaraa¹⁰ suretiyle kiraya verilen arazinin öşrünü arazi sahibi verir. Şafiîye göre tohum sahibi verir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre arazi sahibi ile kiracı hisseleri oranında verirler.

10 Elde edilen ürünün 1/2, 1/3 gibi oranlarla taraflar arasında bölüşülmek üzere yapılan anlaşmadır.

4- Hanefîye göre ücret karşılığı kiraya verilen arazinin öşrünü arazi sahibi verir. Şafîîye göre kiracı verir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de kiracı verir.

5- Hanefîye göre umumi vakıf arazisinin ürünü öşre tabidir. Şafîîye göre tabi değildir.

6- Hanefîye göre evlerin civarında bulunan ve yarım dönümü geçmeyen bağ ve bahçe ürünleri öşre tabi değildir. Şafîîye göre tabidir.

7- Hanefîye göre hazine arazisinin ürünü öşre tabi değildir. Şafîîye göre tabi olup öşrü kiracıya aittir.

8- İmam Ebu Yusuf'a göre nisapta tahılın değişik cinsleri birbirine ilâve edilir. Şafîîye göre tahılın değişik cinsleri birbirine ilâve edilmez. Fakat bir cinsin değişik türleri birbirine ilâve edilir. İmam Muhammed'e göre de yalnız bir cinsin değişik türleri birbirine ilâve edilir.

9- Hanefîye göre tahılın öşrü taneler ortaya çıktığı, meyvelerin öşrü ise olgunlaş-

maya başladığı zaman farz olur. Şafîye göre tahılın sertleşmeye, meyvelerin de olgunlaşmaya başladığı zaman öşürü farz olur.

10- İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre ürünün nisabı olan beş vesk bugünkü ağırlık ölçüsüne göre 950 kg.dır. Şafîye göre 553 kg.dır. Daha önce açıklandığı gibi İmam-ı Azam'a göre arazi ürününde nisap şartı aranmaz.

11- Hanefîye göre öşür arazisinden elde edilen ürün yağmur, çay veya ırmak gibi doğal sularla sulanıyorsa zekâtı onda bir, taşımali veya satın alınan su ile sulanıyorsa zekâtı yirmide birdir. Şafîye göre her iki tür su ile sulanan ürünün zekâtı sulama oranına göre hesaplanır. Örneğin, toplam dört defa sulanan bir ürün iki defa yağmur veya ırmak suyu ile iki defa da satın alınan veya taşımali su ile sulanıyorsa on beşte bir oranında zekâta tabidir.

FITIR SADAKASI

1- Hanefîye göre fitre vaciptir. Şafîîye göre farzdır.

2- Hanefîye göre fitrede nisap şartı aranır. Şafîîye göre aranmaz.

3- Hanefîye göre fitre bayramın birinci günü tan yerinin ağarmasından itibaren vacip olur. Şafîîye göre bayram gecesi güneşin batmasıyla farz olur.

4- Hanefîye göre bayramın birinci gününü fitre ödenmezse kazaya kalmaz; eda olarak ödenir. Şafîîye göre kazaya kalır.

5- Hanefîye göre kişi fakir olan hanımının anne ve babasının fitresini vermekle yükümlü değildir. Şafîîye göre yükümlüdür.

6- Hanefîye göre fitre miktarı arpa, üzüm ve hurmadan birer sa'(2920 gr), buğdaydan yarım sa'(1460 gr)dır. Şafîîye göre buğdaydan da bir sa'dır.

7- Hanefîye göre fitre gıda maddesi olarak verilebileceği gibi, değeri de verilebilir. Şafiîye göre gıda maddesinin aynısını vermek şarttır, değeri verilmez.

8- Hanefîye göre fitre ramazandan önce de verilebilir. Şafiîye göre verilemez.

HAC

1- Hanefîye göre hac fevridir; yani yükümlünün gerekli şartları taşıdığı yıl hac yapması gerekir. Şafîîye göre hac ömrîdir; yani hac için gerekli şartlar taşıyan yükümlünün aynı yılda hac yapması gerekli değildir. Daha sonraki yıllarda da yapabilir. İmam Muhammed'e göre de hac ömrîdir.

2- Hanefîye göre ihram haccın şartı, vakfe ile tavaf rükünleri, sa'y ile tıraş vacipleridir. Şafîîye göre her beşi de haccın rükünleridir.

3- Hanefîye göre âmâyâ hac farz değildir. Şafîîye göre kendisine rehberlik yapacak birinin bulunması durumunda farzdır. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de bu durumda âmâyâ hac farzdır.

4- Hanefîye göre fakir bir kimsenin hacca gitmesi için kendisine bağışlanan parayı kabul etmesi gerekmez. Şafîîye göre bağış yapan babası ise kabul etmesi gerekir.

5- Hanefîye göre Mekke'ye seferi mesafede bulunan bir kadının yanında kocası veya mahremi olmadan hacca gitmesi caiz değildir. Şafîîye göre bu durumda ilk hac veya ilk umre-ye gidebilir.

6- Hanefîye göre hacca niyet ve telbiye ile girilir. Şafîîye göre niyet ile girilir. Telbiyede bulunmak sünnettir.

7- Hanefîye göre hac aylarından önce hac için ihrama girmek mekruhtur. Şafîîye göre hac aylarından önce hac için ihrama girilmez. Girildiği takdirde umre ihramı olarak gerçekleşir.

8- Hanefîye göre efdal olan kişinin ika-met ettiği yerde ihrama girmesidir. Şafîîye göre efdal olan kişinin mikatta ihrama girmesidir.

9- Hanefîye göre ister hac ve umre için ister ziyaret ve ticaret gibi bir amaçla olsun Harem bölgesine veya Mekke'ye gidecek olan afakînin mikad sınırlarını geçmeden ihrama girmesi vaciptir. Şafîîye göre hac ve umre amacı dışında Hareme veya Mekke'ye

giden afakînin ihrama girmesi vacip değildir.

10- Hanefîye göre kıran hacca niyet edip de bir ihram yasağını işleyen kişiye iki ceza gerekir. Şafiîye göre bu durumda da bir ceza gerekir.

11- Hanefîye göre ihram yasağını işleyen çocuğa ceza gerekmez. Şafiîye göre gerekir.

12- Hanefîye göre mazerete binaen ihram yasağını işleyen kişi kurban kesmek, altı fakiri doyurmak veya üç gün oruç tutmak arasında muhayerdir. Şafiîye göre kişi ihram yasağını mazeretsiz de işlese bu üç şey arasında muhayerdir. Ancak bu durumda kişinin tevbe ve istiğfar etmesi de gerekir.

13- Hanefîye göre ihramda kokulu sabun kullanmak caiz değildir. Şafiîye göre caizdir.

14- Hanefîye göre uykuda yüzünü veya başını örten ihramlıya ceza gerekir. Şafiîye göre gerekmez.

15- Hanefîye göre arefe günü gündüz-
leyin Arafat'a çıkmış olanların güneş batın-
caya kadar Arafat'tan ayrılmamaları vacip-
tir. Şafîîye göre sünnettir.

16- Hanefîlere göre Arafat'ta öğle ile i-
kindi namazları birleştirilerek kılınınca öğ-
lenin son sünneti ile ikindinin sünneti kılın-
maz. Şafîîye göre bu sünnetler ikindinin far-
zından sonra kılınabilir.

17- Hanefîye göre Arafat'ta vakfe za-
manı boyunca baygın durumunda bulunan
kimsenin vakfesi geçerlidir. Şafîîye göre ge-
çerli değildir.

18- Hanefîye göre Müzdelife vakfe za-
manı, kurban bayramının birinci günü tan
yerinin ağarmaya başlanmasından güne-
şin doğmasına kadar olan süredir. Şafîîye
göre gece yarısından tan yerinin ağarması-
na kadar olan süredir.

19- Hanefîye göre müzdelifede namaz-
lar birleştirilerek kılınırken yatsı namazı için
ayrıca kamet getirilmez. Şafîîye göre getiri-
lir.

20- Hanefîye göre Mina'da geceleme sünnettir. Şafiîye göre vaciptir.

21- Hanefîye göre bayramın birinci gününü taşlama zamanı tan yerinin ağarması ile başlar. Şafiîye göre gece yarısından itibaren başlar.

22- Hanefîye göre atılan taşların kümeye düşmesi sünnettir. Şafiîye göre şarttır.

23- Hanefîye göre küçük, orta ve akabe cemresine sıra ile taş atmak sünnettir. Şafiîye göre şarttır.

24- Hanefîye göre bayramın dördüncü günü tan yeri ağarınca kadar Mina'yı terk etmeyene dördüncü günün taşlarını da atması vacip olur. Şafiîye göre bayramın üçüncü günü güneş batıncaya kadar Mina'yı terk etmeyene dördüncü günün taşlarını da atması vacip olur.

25- Hanefîye göre vekilin önce kendi taşlarını atması sonra vekil olduğu kimsenin taşlarını atması müstahaptır. Şafiîye göre şarttır.

26- Hanefîye göre gününde atılmayan

taşlar nedeniyle gereken ceza bunların daha sonra kaza edilmesiyle düşmez. Şafiîye göre vaktinde atılmayan taşlar bayramın dördüncü günü güneşin batmasından önce atılırsa kaza değil eda olur. Bu yüzden ceza da gerekmez. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre ise, gününde atılmayan taşlar nedeniyle gereken ceza bunların daha sonra kaza edilmesiyle düşer.

27- Hanefîye göre bayramın ilk günü taş atmak, kurban kesmek ve tıraş olmak arasında sıraya uymak vaciptir. Şafiîye göre sünnettir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de sünnettir.

28- Hanefîye göre ziyaret tavafının vakti bayramın birinci günü tan yerinin ağarmasından itibaren başlar. Şafiîye göre gece yarısından itibaren başlar.

29- Hanefîye göre tavafın dört şavtı farz, üçü vaciptir. Şafiîye göre yedi şavtı da farzdır.

30- Hanefîye göre bir mazeret olmama-

si durumunda ziyaret tavafının bayramın ilk üç günü içinde yapılması vaciptir. Şafiîye göre sünnettir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de sünnettir.

31- Hanefîye göre tavafı abdestli olarak yapmak vaciptir. Şafiîye göre şarttır.

32- Hanefîye göre tavafın Hatim(Hicri İsmail)'in dışından dönerek yapılması vaciptir. Şafiîye göre farzdır.

33- Hanefîye göre tavafta necasetten temizlik sünnettir. Şafiîye göre şarttır.

34- Hanefîye göre yürüyerek tavaf yapmak vaciptir. Şafiîye göre sünnettir.

35- Hanefîye göre adet halinde yapılan tavaf geçerli ise de muteber değildir. Şafiîye göre geçerli de değildir.

36- Hanefîye göre tavafı Hacer-i Esvedden başlamak ve bitirmek vaciptir. Şafiîye göre şarttır.

37- Hanefîye göre tavaf namazı vaciptir. Şafiîye göre sünnettir.

38- Hanefîye göre tavaf namazını beş

kerahet vaktinin birinde kılmak mekruhtur. Şafîye göre mekruh değildir.

39- Hanefîye göre ikinci tahallül¹¹ birinci tahallülden sonra ziyaret tavafının yapılmasıyla gerçekleşir. Şafîye göre sa'yın yapılmasıyla gerçekleşir. Çünkü sa'y haccın vacibi değil, rükünüdür.

40- Hanefîye göre bir mazeret olmaksızın temettü ve kıran hac kurbanının bayramın ilk üç gününde kesilmesi vaciptir. Şafîye göre sünnettir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de sünnettir.

41- Hanefîye göre temettü ve kıran hac kurbanı bayramın birinci gününden önce kesilmez. Şafîye göre kesilebilir.

42- Hanefîye göre kişi temettü ve kıran hac kurbanından yiyebilir ve zenginlere de yedirebilir. Şafîye göre kişinin söz konusu kurbandan yemesi caiz olmadığı gibi zenginlere de yediremez. Sadece fakirlere yedirilir.

43- Hanefîye göre hac için ihramlı olan

11 İhram yasağının sona ermesi.

kişi, Arafat vakfesinden önce cinsel ilişkide bulunmakla haccı bozulur. Şafiîye göre Arafat vakfesinden sonra henüz tıraş olup ihramdan çıkmadan önce de cinsel ilişkide bulunmakla haccı bozulmuş olur.

44- Hanefîye göre kendi yerine hac yapmayanın başkası yerine hac yapması mekruhtur. Şafiîye göre kendi yerine hac yapmayan kişi başkası yerine hac yapamaz.

45- Hanefîye göre Diyanet İşleri Başkanlığı veya şirket kanalı ile hacca giden kişi (varis olduğu kimsenin dışında) başkası yerine hac yapamaz. Çünkü haccın geçerli olması için hac masrafının tamamının veya çoğunun yerine hac yapılan kişi tarafından karşılanması gerekir. Oysaki böyle birinin masrafı Diyanet veya şirket tarafından karşılanmaktadır. Şafiîye göre yapabilir.

46- Hanefîye göre kendisine hac farz olan kimse kendi namına hac yapması için vasiyette bulunmadan ölse bıraktığı maldan bedel hac masrafının çıkarılması gerekmez. Şafiîye göre gerekir.

47- Hanefîye göre ücret¹² karşılığı başkası namına hac yapmak caiz değildir. Şafîîye göre kerahetle caizdir.

48- Hanefîye göre bedel hac için para yeterli ise vekil, adına hac edilecek kişinin memleketinden, değilse yettiği yerden gönderilir. Şafîîye göre para yeterliyse vekil, Mikattan, değil ise yettiği yerden gönderilir.

49- Hanefîye göre sa'yı yedi şavta tamamlamak vaciptir. Şafîîye göre sa'yın yedi şavtı da farzdır.

50- Hanefîye göre ifrad veya kıran hac için ihramlı olan kişi kudum tavafı veya nafile bir tavaftan sonra hac sa'yını öne alabilir. Şafîîye göre bu durumda ancak kudum tavafından sonra hac sa'yını öne alabilir.

51- Hanefîye göre sa'yı yürüyerek yapmak vaciptir. Şafîîye göre sünnettir.

52- Hanefîye göre erkek olsun kadın olsun ihramdan çıkma aşamasına gelen

12 Masrafın dışında vekile ödenen para.

kişinin saçının dörtte birini bir parmak ucu kadar kısaltması vaciptir. Şafiîye göre üç kılın kısaltılması ile de farz yerine gelmiş olur.

53- Hanefîye göre saçı olmayanın başında ustura veya tıraş makinesini gezdirmesi vaciptir. Şafiîye göre sünnettir.

54- Hanefîye göre irtidat eden kişi yeniden Müslüman olunca tekrar hac yapması gerekir. Şafiîye göre gerekmez.

55- Hanefîye göre Arafat ve Müzdelife'de namazları birleştirerek kılmak haccın menasikinden dolayıdır. Şafiîye göre seferlilikten dolayıdır.

56- Hanefîye göre efdal olan hac kıran haccıdır. Sonra temettü, sonra ifraddır. Şafiîye göre en efdal olan hac, haccı ifraddır. Sonra kıran, sonra da temettüdür.

57- Hanefîye göre diğer bölgelerde olduğu gibi, Mekke'de de kerahet vakti vardır. Şafiîye göre yoktur.

58- Hanefîye göre aynı miktarda sadaka vermek nafile hac yapmaktan daha ef-

daldır. Şafîîye göre nafîle hac yapmak daha efdaldır.

59- Hanefîye göre Kabe'nin üzerinde namaz kılmak kerahetle caizdir. Şafîîye göre Kabe binasına sabit olan bir sûtreye yönelmek şartıyla caizdir.

60- Hanefîye göre umreyi hacca katmak caizdir, fakat haccı umreye katmak caiz değildir. Şafîîye göre haccı da umreye katmak caizdir.

61- Hanefîye göre kıran hac için ihrama giren kişi umre ve hac için ayrı ayrı tavaf ve sa'y yapar. Şafîîye göre her ikisi için tek tavaf ve tek sa'y yapar.

62- Hanefîye göre kişinin mikatta bayılan arkadaşı namına hacca niyet etmesi ve telbiyede bulunması geçerlidir. Şafîîye göre geçerli değildir.

63- Hanefîye göre Mekke'lilerin temettü veya kıran hac yapmaları mekruhtur. Şafîîye göre mekruh değildir.

64- Hanefîye göre zilhiccenin onuncu (kurban bayramının birinci) günü hac ayla-

rından sayılır. Şafiîye göre sayılmaz. Fakat o günün gecesi hac aylarından sayılır.

65- Hanefîye göre kişi Arafat'a çıkmadan önce Mekke'de 15 gün kalacaksa mukim sayılır. Şafiîye göre giriş ve çıkış günleri dışında dört gün kalacaksa mukim sayılır.

66- Hanefîye göre Mekke'de mukim sayılan kişi Arafat'a çıkmakla misafir sayılmaz. Şafiîye göre dönüşte Mekke'de dört gün daha kalmayacaksa kişi Arafat'a çıkmakla misafir sayılır.

67- Hanefîye göre kendisine hac farz olduğu yıl hacca gitmeyip de daha sonra hacca giden kişi Arafat vakfesinden sonra vefat ederse vasiyeti üzerine tavafa bedel olarak bir bedenenin (sığır veya devenin) kesilmesiyle haccı tamamlanmış olur. Şafiîye göre haccın bedel olarak yeniden yapılması gerekir.

68- Hanefîye göre veda tavafının vakti ziyaret tavafının yapılmasından sonra başlar ve Mekke'den ayrılma zamanına kadar devam eder. Veda tafavı yapıldıktan sonra

Mekke'den ayrılmak şart değildir. Ancak bu tavafın Mekke'den ayrılma sırasında yapılması efdaldır. Şafîîye göre Mekke'deki bütün işler tamamlanıp yola çıkılacağı zaman yapılması gerekir.

69- Hanefîye göre düşmanın engellemesi, hastalık, parasız kalmak veya kadının yanındaki mahreminin ölmesiyle ihsar¹³ gerçekleşmiş olur. Şafîîye göre ihsar ancak düşmanın engellenmesiyle gerçekleşir.

70- Hanefîye göre ihsar hedyi ancak harem bölgesinde kesilebilir. Şafîîye göre ihsar hedyi kişinin bulunduğu yerde de kesilebilir.

71- Hanefîye göre ihsar nedeniyle yapılmayan her çeşit hac ve umrenin kazası gerekir. Şafîîye göre nafîle olan hac ve umrenin kazası gerekmez.

72- Hanefîye göre ihsarlı tıraş olmasa bile kurban kesmekle ihramdan çıkmış sayılır. Şafîîye göre tıraş olmadıkça ihramdan çıkmış sayılmaz.

13 Hac ve umreden alıkonulması.

UMRE

1- Hanefîye göre umre sünnettir. Şafiîye göre hayatta bir defa umre yapmak farzdır.

2- Hanefîye göre ihram umrenin şartı, tavaf rüknü, sa'y ile tıraş vacipleridir. Şafiîye göre her dördü de umrenin rükünleridir.

3- Hanefîye göre o yıl hac yapsın yapmasın arefe günü ile kurban bayramının dört gününde kişinin umre yapması tahrimen mekruhtur. Şafiîye göre o yıl hac yapmayanın senenin bütün günlerinde umre yapması kerahetsiz caizdir. O yıl hac yapan kimsenin bayramın üçüncü günü taş attıktan sonra umre yapması caizdir. İmam Ebu Yusuf'a göre ise bayramın dördüncü günü umre yapması caizdir.

4- Hanefîye göre Hil bölgesinde olanların umre için efdal olan ten'im'de ihrama girmeleridir. Şafilere göre efdal olan c'irane'de ihrama girmeleridir.

5- Hanefiye göre umre için ihrama giren kişi, tavafın henüz dört şavtını yapmadan cinsel ilifkide bulunmakla umresi bozular. şafiye göre bunun yanı sıra sa'yden sonra henüz tıraş olmadan cinsel ilifkide bulunmakla da umresi bozular.

KURBAN

1- Hanefîye göre kurban zengin ve mukim olan her erkek ve kadına vaciptir. Şafîye göre kurban kesmek müekked sünnettir. Kurbanın sünnet olması için zenginlik şartı aranmadığı gibi mukim olma şartı da aranmaz.

2- Hanefîye göre kurbanın vacip olması için kişinin akıllı ve ergin olması şart değildir. Şafîye göre kurbanın sünnet olması için kişinin akıllı ve ergin olması şarttır. İmam Muhammed'e göre de şarttır. Fetva buna göredir.

3- Hanefîye göre kurban olarak kesilecek koyun ve keçinin birer yaşını bitirmiş olması gerekir. Şafîye göre keçinin iki yaşını bitirmiş olması gerekir.

4- Hanefîye göre altı yedi aylık olup bir yaşını bitirmiş gibi gösterişli olan koyun kurban edilebilir. Şafîye göre altı yedi aylık olup süt dişini düşürmüş olan koyun kurban edilebilir.

5- Hanefîye göre kurbanda ortak olanların hepsinin kurban niyetiyle katılmaları

gerekir. Şafîye göre sırf et için de ortak olunabilir.

6- Hanefîye göre gebe olan hayvan kurban edilebilir. Şafîye göre kurban edilmez.

7- Hanefîye göre fakirin kusurlu hayvanı satın alıp kurban olarak kesmesi caizdir. Şafîye göre caiz değildir.

8- Hanefîye göre kesim esnasında kurlanan hayvan kurban edilebilir. Şafîye göre edilmez.

9- Hanefîye göre fakirin kurban niyetiyle satın aldığı hayvanı satıp başkasını alması veya daha iyi bir hayvanla değiştirmesi caiz değildir. Çünkü fakirin bu amaçla aldığı hayvan kurban olarak belirlenmiştir. Şafîye göre caizdir. Ancak "Şu hayvanı kurban edeceğim" veya "Şu hayvan kurbanlığımdır" derse kurban olarak belirlenmiş olacağından caiz olmaz.

10- Hanefîye göre kurban kesme zamanı, kurban bayramının birinci günü tan yerinin ağarmasıyla başlar, üçüncü günü güneş batıncaya kadar devam eder. Şa-

fîye göre bayramın birinci günü güneş doğduktan sonra iki rekat namaz kılınıp kısa iki hutbe okunacak kadar bir zaman geçince başlar dördüncü günü güneş batıncaya kadar devam eder.

11- Hanefîye göre bayram namazının kılındığı yerde kurbanın bayram namazından sonra kesilmesi şarttır. Şafîîye göre sünnettir.

12- Hanefîye göre kurban etinden bir miktar fakire verilmese de kurban geçerli olur. Şafîîye göre az da olsa kurbanın etinden bir miktarı fakire çiğ olarak tasadduk edilmesi şarttır.

13- Hanefîye göre fakir, mülkiyetinde olan bir hayvanı kurban olarak keserse yemesinde bir sakınca yoktur. Fakat fakirin satın alıp kestiği hayvanın etinden yemesi ihtilaflıdır. Bir görüşe göre yemesi caiz, diğer bir görüşe göre caiz değildir. Fetvaya uygun olan birinci görüştür. Şafîîye göre her iki durumda da yemesinde bir sakınca yoktur.

14- Hanefîye göre bir kimse başkasının

kendine kurban için ayırdığı hayvanı izni olmaksızın keserse sahibi namına geçerli olur. Şafiîye göre geçerli olmaz.

15- Hanefîye göre vasiyeti olmasa da ölü namına kurban kesilebilir. Şafiîye göre kesilmez.

16- Hanefîye göre kesimde besmele- nin çekilmesi şarttır. Şafiîye göre sünnettir.

17- Hanefîye göre kesimde gırtlakta bulunan çıkıntının en az bir kısmının baş tarafında kalması sünnettir. Şafiîye göre şarttır.

18- Hanefîye göre kesimde yemek ve nefes borusu ile boyunda bulunan iki şah damarından en az üçünün kesilmiş olması şarttır. Şafiîye göre yemek borusu ile nefes borusunun kesilmesi şart, şah damarların kesilmesi sünnettir. İmam Ebu Yusuf'a göre ise yemek ve nefes borusu ile iki damardan birinin kesilmesi gerekir.

19- Hanefîye göre evcil dişi hayvanla erkek yabani hayvanın birleşmesinden doğan hayvan kurban edilebilir. Şafiîye göre edilmez.

ADAK

1- Hanefîye göre adağı yerine getirmek vaciptir. Şafiîye göre farzdır.

2- Hanefîye göre zorlananın adağı geçerlidir. Şafiîye göre geçerli değildir.

3- Hanefîye göre bir kimse "Gelecekte sahip olacağım" veya "Satın alacağım her şey sadakadır" derse adağı gerçekleşmiş olur. Şafiîye göre gerçekleşmiş olmaz. Çünkü kişinin adama zamanında adadığı mala sahip olması gerekir.

4- Hanefîye göre esasen meşru iken başka bir sebepten dolayı yasaklanmış olan bir şeyi adamak geçerlidir. Örneğin, "Şu işim olursa bayram günlerinde oruç tutacağım" şeklinde yapılan adak geçerlidir. Ancak oruç bu günlerde tutulmaz, başka günlerde kaza edilir. Şafiîye göre böyle bir adak geçerli değildir. Çünkü bayram günlerinde oruç tutmak haramdır.

5- Hanefîye göre "Evlâdımı kurban edeceğim" diyen kimsenin bir koyun veya bir

keçiyi kurban olarak kesmesi gerekir. Şafîîye göre bir şey yapmak gerekmez. İmam Ebu Yusuf'a göre de bir şey yapmak gerekmez.

6- Hanefîye göre adakta yer, şahıs ve zaman bağlayıcı değildir. Örneğin, belli bir yerin fakirlerine belli bir günde sadaka vermeyi adayan kimse başka yerdeki fakirlere başka bir günde de verebilir. Şafîîlere göre aynı yerin fakirlerine aynı günde verilmesi gerekir.

7- Hanefîye göre adanan şeyin cinsinden bir farz veya vacip olması şarttır. Şafîîye göre şart değildir. Adanan şeyin kurbet¹⁴ olması yeterlidir. Örneğin, hasta ziyaretini adamak gibi.

8- Hanefîye göre adanan şeyin bizzat ibadet olmalıdır. Şafîîye göre ibadete vesile olan bir şeyin adanması da geçerlidir. Abdest almayı veya camiye gitmeyi adamak gibi.

14 Kişiyi Allah'a yaklaştıran şey.

YEMİN

1- Hanefîye göre kişinin "Yemin ederim" demesi yemin sayılır. Şafîîye göre yemin sayılmaz.

2- Hanefîye göre kişi yemin kastıyla "Bu işi yaparsam Hıristiyan veya Yahudi olayım" derse yemin sayılır. Şafîîye göre yemin sayılmaz.

3- Hanefîye göre kişinin helâl olan bir şeyi kendine haram kılması yemin sayılır. Şafîîye göre sayılmaz.

4- Hanefîye göre zorlananın yemini geçerlidir. Şafîîye göre geçerli değildir.

5- Hanefîye göre "Falanın evine gitmeyeceğim" diye yemin eden kişi unutarak veya yanılarak ya da zorlanarak oraya giderse yemini bozulmuş olur. Şafîîye göre yemini bozulmuş olmaz.

6- Hanefîye göre yalan yere yapılan yeminden dolayı kefaret gerekmez. Tevbe ve istiğfar etmek gerekir. Şafîîye göre tevbe ve istiğfarın yanı sıra yemin kefareti de gerekir.

7- Hanefîye göre kefarete orucu olarak tutulan üç gün orucun peş peşe tutulması gerekir. Şafiîye göre gerekmez.

8- Hanefîye göre yemin kefareti gıda veya para olarak on fakire verilebileceği gibi, her gün bir fitre miktarı olmak üzere on günde bir fakire de verilebilir. Şafiîye göre hem gıda maddesi olarak hem de on fakire ayrı ayrı vermek gerekir.

9- Hanefîye göre yemin bozulmadan kefarete verilmez. Şafiîye göre şayet kefarete yedirme veya giydirme şeklinde ise yemin bozulmasından önce de verilebilir, fakat yemin bozulmadan yemin kefarete orucu tutulmaz.

10- Hanefîye göre beş fakiri doyurmak, beş fakiri de giydirmek şeklinde de yemin kefareti ödenebilir. Şafiîye göre ödenmez.

11- Hanefîye göre yemin kefareti olarak fakire giydirilecek elbisenin bedenine çoğunu örtmüş olması gerekir. Şafiîye göre gerekmez.

ALIM SATIM

1- Hanefîye göre alım satımda ilk söylenen söze icab, buna cevap niteliğindeki ikinci söze de kabul denir. Şafîîye göre satıcının sözüne icab, alıcının sözüne kabul denir.

2- Hanefîye göre mümeyyiz çocuğun yaptığı akid velisinin onayıyla geçerlilik kazanır. Şafîîye göre çocuk ergenlik çağına gelmedikçe yapacağı alım satım akdi geçersizdir.

3- Hanefîye göre teati (söz söylemeden fiilen alıp verme) yoluyla satış caizdir. Şafîîye göre caiz değildir.

4- Hanefîye göre kabzdan önce taşınmaz malların satışı caizdir. Şafîîye göre caiz değildir. İmam Muhammed'e göre de caiz değildir.

5- Hanefîye göre borç ve nafaka gibi ödenmesi gerekli olan hallerde zorlama ile yapılan satış akdi geçerlidir. Şafîîye göre geçerli değildir.

6- Hanefîye göre yetkisiz kişinin satışı mal sahibinin sonradan rıza göstermesi

durumunda geçerlidir. Şafîîye göre geçerli değildir.

7- Hanefîye göre cuma saati vaktindeki alış veriş yasağı ilk ezanla başlar. Şafîîye göre ikinci ezanla başlar.

8- Hanefîye göre îyne¹⁵ satışı tahrimen mekruh olup fasittir. Şafîîye göre caizdir. İmam Ebu Yusuf'a göre de îyne satışı caizdir.

9- Hanefîye göre fasit akid sahih akide dönüşebilir. Şafîîye göre dönüşemez.

10- Hanefîye göre her biri şu fiyata olmak üzere bir sürü koyun satılırsa hiçbir koyun hakkında geçerli olmaz. Şafîîye göre tümü hakkında geçerli olur. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de tümü hakkında geçerli olur.

11- Hanefîye göre ölçeği şu kadar lira olmak üzere bir yığın buğday satılsa yalnız bir ölçek hakkında geçerlidir. Şafîîye göre

15 Nakit para ihtiyacı duyan fakat onu ödünç yol ile temin edemeyen bir kimsenin kredi sağlamak amacıyla vadeli olarak yüksek fiyatla aldığı malı yine aynı kişiye peşin olarak ucuz fiyatla satmasına denir.

tümü hakkında geçerlidir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de tümü hakkında geçerlidir. Fetva buna göredir.

12- Hanefîye göre hayvanın üzerindeki yünün alım satımı caizdir. Şafîîye göre caiz değildir.

13- Hanefîye göre suda yaşayan hayvanlardan yalnız balık (her türüyle) satılabilir. Şafîîye göre suda yaşayıp da karada benzeri olmayan her hayvan satılabilir.

14- Hanefîye göre kendisinden yararlanan tezek gibi necis şeylerin alım satımı caizdir. Şafîîye göre caiz değildir.¹⁶

15- Hanefîye göre altın ve gümüş süs eşyasının (süs olarak bulundurmamak caiz olduğu için) alım satımı caizdir. Şafîîye göre (süs olarak bulundurmamak caiz olmadığı için) alım satımı caiz değildir.

16- Hanefîye göre satıcı ve alıcının görmedikleri mal üzerine alış veriş akdi yap-

16 Ancak tezek sahibi "Ben bu kadar para karşılığında şu tezekten vazgeçtim" derse bu parayı veren kişi o tezeğe sahip olur.

maları caizdir.¹⁷ Şafiîye göre caiz değildir.

17- Hanefîye göre muhayyerlik şartı koşan kimse ölünce bu hak varislere intikal etmez. Şafiîye göre intikal eder.

18- Hanefîye göre akitte üç günden fazla muhayyerlik şartı koşulabilir. Şafiîye göre koşulmaz.

19- Hanefîye göre etin canlı hayvanla satışı caizdir. Şafiîye göre caiz değildir.

20- Hanefîye göre yaş hurmayı kuru hurma karşılığında satmak caizdir. Şafiîye göre caiz değildir.

21- Hanefîye göre eğitilmiş köpeğin satılması caizdir. Şafiîye göre caiz değildir.

22- Hanefîye göre âmânın alım satımı caizdir. Şafiîye göre caiz değildir.

23- Hanefîye göre her türlü kusurun kabulü şartı ile malın satışı geçerlidir. Şafiîye göre geçersizdir.

24- Hanefîye göre ölmüş hayvanın kılı, tüyü, kemiği ve boynuzunun alım satımı caizdir. Şafiîye göre caiz değildir.

17 Ancak bu durumda alıcı için görme muhayyerliği hakkı doğar.

FAİZ

1- Hanefîye göre altın ve gümüşte faiz illeti cins ve tartı birliğidir. Şafîîye göre semen (satış bedeli) olmasıdır.

2- Hanefîye göre buğday, arpa, hurma ve tuzda faiz illeti ölçü birliğidir. Şafîîye göre yiyecek maddesi olmasıdır.

3- Hanefîye göre nesie (borç) faizinin illeti yalnız cins birliği veya yalnız ölçü ya da yalnız tartı birliğidir. Şafîîye göre faizin cereyan etmediği bir şeyin cinsi ile mübadele edilmesinde mesie faizi gerçekleşmez.

4- Hanefîye göre gayr-i Müslim bir ülkede Müslüman bir kimsenin kazançlı olması durumunda o ülkenin gayr-i Müslim vatandaşı ile faiz işleminde bulunması caizdir. Şafîîye göre caiz değildir. İmam Ebu Yusuf'a göre de caiz değildir.

TEMİZ SAYILIP SAYILMAYAN MADDELER

1- Hanefîye göre yalnız üzümünden elde edilen alkol necistir. Şafîîye göre her çeşit alkol necistir. İmam Muhammed'e göre de her çeşit alkol necistir.

2- Hanefîye göre vücuttan çıkıp da yerinden ayrılmayan kan temizdir. Şafîîye göre temiz değildir.

3- Hanefîye göre köpeğin kendisi değil, salyası necistir. Şafîîye göre köpeğin kendisi necistir.

4- Hanefîye göre eti yenmeyen hayvanın derisi şer'î kesimle temiz olur. Şafîîye göre temiz olmaz.

5- Hanefîye göre kendiliğinden ölen bir hayvanın kılı, tüyü, kemiği, dişi ve boynuzu temizdir. Şafîîye göre temiz değildir.

6- Hanefîye göre necis olan her şey kimyasal değişikliğe uğramakla temiz olur. Şafîîye göre yalnız şarap sirkeye dönüşmekle temiz olur.

7- Hanefîye göre şarap ister kendiliğinden ister bir müdahale ile sirkeye dönüşürse temiz olur. Şafiîye göre şarap ancak kendiliğinden sirkeye dönüşürse temiz olur.

8- Hanefîye göre domuz derisi tabaklanma ile temiz olmaz, fakat köpek derisi tabaklanma ile temiz olur. Şafiîye göre köpek derisi de tabaklanma ile temiz olmaz.

9- Hanefîye göre ön ve arkadan çıkan herşey necistir. Şafiîye göre meni necis değildir.

10- Hanefîye göre kolonya necis değildir. Şafiîye göre necistir. İmam Muhammed'e göre de necistir.

ETİ YENEN VE YENMEYEN HAYVANLAR

1- Hanefîye göre tilki eti yenmez. Şafiîye göre yenir.

2- Hanefîye göre suda yaşayan hayvanlardan sadece balık (her türüyle) yenir. Şafiîye göre suda yaşayıp da karada benzeri olmayan her çeşit hayvan yenir.

3- Hanefîye göre at eti yenmez. Şafiîye göre yenir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de yenir.

4- Hanefîye göre annesinin boğazlanmasıyla ölen yavrunun eti yenmez. Şafiîye göre yenir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de yenir.

5- Hanefîye göre kendiliğinden ölüp de su yüzüne çıkan balık yenmez. Şafiîye göre yenir.

6- Hanefîye göre besmele çekilmeden kesilen hayvanın eti yenmez. Şafiîye göre yenir.

7- Hanefîye göre hayvanın yumurtaları yenmez. Şafiîye göre yenir.

8- Hanefîye göre zürafanın eti yenmez. Şafiîye göre yenir.

9- Hanefîye göre kırlangıç tavus ve pağan kuşlarının eti yenir. Şafiîye göre yenmez.

SÜT HİSİMLİĞİ

1- Hanefîye göre sütün bir defa içilmesiyle süt hisimliği oluşur. Şafîye göre beş defa içilmesiyle oluşur.

2- Hanefîye göre süt hisimliğinin oluşması için çocuğun iki buçuk yaşını doldurmamış olması gerekir. Şafîye göre iki yaşını doldurmamış olması gerekir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de iki yaşını doldurmamış olması gerekir. Fetva buna göredir.

3- Hanefîye göre ölü bir kadının sütünün içilmesi ile süt hisimliği oluşur. Şafîye göre oluşmaz.

4- Hanefîye göre süt hisimliği adil iki erkek veya bir erkek ile iki kadının şahadeti ile sabit olur. Şafîye göre dört kadının şahadetiyle de sabit olabilir.

NİKAH (EVLENME)

1- Hanefîye göre icab ve kabul nikâhın rûknüdür. Şahitler nikâhın şartı, erkek ve kadın ise nikâhın tabii unsurları (üyeleri) dir. Şafîîye göre nikâhın rûkûnleri kadın, erkek, kadının velisi, şahitler ve siga (icab ve kabul) olmak üzere beş tanedir.

2- Hanefîye göre icab, taraflardan birinin diğ erinden önce akde razı olduğunu bildirmek üzere söylediği sözdür. Kabul ise yapılan icabın kabul ettiğini ifade etmek için karşı tarafın söylediği sözdür. Şafîîye göre icab kadının velisi tarafından erkeğe yapılan evlenme teklifidir. Kabul ise kocanın bu teklife verdiği olumlu cevaptır.

3- Hanefîye göre nikâh akdi, inkâh, tezvic ve bunların başka dildeki karşılıkları olan sözcüklerle yapılabildiği gibi, mülkiyetin nakli sonucunu doğuran hibe, sadaka ve temlik gibi sözcüklerle de yapılabilir. Fakat kira, rehin ve vedia gibi sözcükler ile yapılamaz. Şafîîye göre evlilik akdi, ancak inkâh, tezvic ve bunların başka dildeki

karşılıkları olan sözcükler ile yapılabilir.

4- Hanefîye göre nikâhta şahitlerin iki erkek veya bir erkek ile iki kadın olması şarttır. Şafiîye göre her iki şahidin de erkek olması şarttır.

5- Hanefîye göre nikâhta şahitlerin adil olmaları şart değildir. Şafiîye göre şarttır.

6- Hanefîye göre Müslüman bir kimse- nin kitap ehli olan bir kadınla evlenmesi durumunda şahitler de ehli kitap olabilir. Şafiîye göre bu durumda da şahitlerin Müslüman olmaları gerekir. İmam Muhammed'e göre de şahitlerin Müslüman olmaları gerekir.

7- Hanefîye göre nikâhta veli şahit sayılabilir. Şafiîye göre sayılmaz.

8- Hanefîye göre yetkisiz kişilerin yaptıkları nikâh akdi¹⁸ erkek ve kadının kabul etmeleri durumunda yürürlük kazanır. Şafiîye göre yetkisiz kişilerin yaptıkları akid geçersizdir.

18 Örneğin, "Yetkisiz bir kişinin falanca kızı falanca erkekle evlendirdim" bir başka yetkisizin de "Ben de erkek namına kabul ettim" demeleri gibi.

9- Hanefîye göre birinin diğerine vekâlet vermesi durumunda yalnız kız veya erkeğin bulunmasıyla nikâh kıyılabilir. Şafîîye göre kıyılmaz.

10- Hanefîye göre mektupla nikâh geçerlidir. Örneğin bir kimsenin icabı içeren bir mektubu evlenmek istediği kadına göndermesi ve kadının da iki şahit huzurunda kabul etmesi durumunda nikâh geçerli olur. Şafîîye göre yazıyla nikâh kıyılmaz.

11- Hanefîye göre dilsizin nikâhı şayet yazı yazmayı biliyorsa yazı ile, değilse işaretle olur. Şafîîye göre yazı yazmayı bilse bile dilsizin nikâhı işaretle de olabilir.

12- Hanefîye göre hüllenin¹⁹ boşama şartına bağlı olarak yapılması haram ise de geçerlidir. Şafîîye göre haram olduğu gibi geçersizdir. İmam Ebu Yusuf'a göre de geçersizdir.

19 Üç talakla boşanan bir kadının başka bir erkekle usulüne uygun bir şekilde evlenmesine ve bu evliliğin de son bulmasına ve böylece kadının eski kocasına helâl olmasına denir.

13- Hanefîye göre erkek veya kadından birinin hac veya umreden dolayı ihramlı olması durumunda kıyılan nikâh geçerlidir. Şafiîye göre geçersizdir.

14- Hanefîye göre zorlananın nikâhı geçerlidir. Şafiîye göre geçersizdir.

15- Hanefîye göre nikâha engel bir şey olmaması durumunda resmi nikâh dinî nikâh yerine geçer. Şafiîye göre veli icab ve kabulde bulunmadığı için resmi nikâh dinî nikâh yerine geçmez.

16- Hanefîye göre evlilik dışında hürmet-i müzahare şu üç halden biriyle gerçekleşir: a) Bir kadınla zina yapmak, b) Bir kadına şehvetle dokunmak, c) Bir kadının cinsel organının iç kısmına bakmak. Son iki durumda kişinin cinsel organının sertleşmiş olması ve menisinin gelmemiş olması şarttır. Şafiîye göre nikâhın dışında hürmet-i müzahare ancak bir erkeğin hanımını sanarak bir kadınla ilişkide bulunması durumunda gerçekleşir. Fakat bu durumda mahremiyet gerçekleşmez.

17- Hanefîye göre bir Müslümanın, Yahudi veya Hıristiyan bir kadınla evlenmesi kerahetle caizdir. Şafiîye göre bir Müslümanın, Yahudi bir kadınla evlenmesinin caiz olması için o kadının uzak dedesinin henüz değişikliğe uğramadan Yahudilik dinine girmiş olması veya bu durumun bilinmemiş olması gerekir. Hıristiyan bir kadınla evlenebilmesinin caiz olması için de kadının uzak dedesinin henüz değişikliğe uğramadan Hıristiyanlık dinine girmiş olmasının bilinmiş olması gerekir.

18- Hanefîye göre gayr-i meşru yolla bekâreti giderilen bir kadın nikâhta bakire hükmündedir. Şafiîye göre dul kadın hükmündedir.

19- Hanefîye göre nikâh sözlükte gerçek anlamda cinsel ilişki, mecazî anlamda ise akit demektir. Şafiîye göre bunun aksinedir.

20- Hanefîye göre nikâhta velilerin öncelik sırası şöyledir: 1) Oğul, oğlun oğlu 2) Baba, dede (babanın babası) 3) Öz kar-

deş, baba bir kardeş, sırasıyla çocukları
4) Öz amca, baba bir amca, sırasıyla çocukları. Şafiîlere göre velilerin öncelik sırası şöyledir: 1) Baba, dede(babanın babası) 2) Öz kardeş, baba bir kardeş, sırasıyla oğulları 3) Öz amca, baba bir amca, sırasıyla oğulları 4) Hakim.

21- Hanefîye göre velinin adil olması şart değildir. Şafiîye göre şarttır.

22- Hanefîye göre yakın veli seferi mesafe kadar uzakta olursa vekâlet uzak veliye geçer. Şafiîye göre hakime geçer.

23- Hanefîye göre velisiz kıyılan nikâh geçerlidir. Şafiîye göre geçersizdir.

24- Hanefîye göre baba ergin olan kızını rızası olmaksızın evlendiremez. Şafiîye göre evlendirebilir.

25- Hanefîye göre velinin küçük bir kızı mehr-i misilden az bir mehirle evlendirmesi geçerlidir. Şafiîye göre geçersizdir.

26- Hanefîye göre velilerden biri kızı dengi olmayan biriyle evlendirirse diğer bir

velinin akdi feshettirme hakkı yoktur. Şafiîye göre vardır.

27- Hanefîye göre ana-baba bir kardeş ile baba bir kardeş birlikte bulunsa velâyet ana-baba bir kardeşe aittir. Şafiîye göre ikisinin velâyeti aynı seviyededir.

28- Hanefîye göre baba veya dedenin dışındaki velinin evlendirdiği küçük çocuk ergin olunca nikâhını feshettirme hakkına sahiptir. Şafiîye göre dengi birisine evlendirmiş olması durumunda nikâhını feshettirme hakkına sahip değildir.

MEHİR

1- Hanefîye göre mehrin en az miktarı on dirhemdir.²⁰ Şafiîye göre mehr on dirhemden az da olabilir.

2- Hanefîye göre sahih halvet mehrin tamamını gerektirir. Şafiîye göre gerektirmez.

3- Hanefîye göre koca muaccel (peşin) olan mehri ödeyemezse kadının nikâhını feshettirme hakkı yoktur. Fakat kocasıyla birlikte olmamaya hakkı vardır. Şafiîye göre bu durumda kadının nikâhın feshini istemeye hakkı vardır.

20 Peygamber Efendimiz döneminde on dirhemle iki koyun satın alınabilirdi.

BOŞAMA

1- Hanefîye göre bir kimse sayı belirtmeksizin hanımına "Sen boşsun" derse birden fazla niyet etse de bir talak vaki olur. Çünkü açık sözde niyet aranmaz. Şafiîye göre kişinin niyet ettiği sayıya göre boşanır.

2- Hanefîye göre bir kimsenin hanımına "Sen benden boşsun inşallah" derse hanımı boşanmaz. Şafiîye göre boşanır.

3- Hanefîye göre bir kimsenin hanımına "Anam bacımsın" demesiyle hanımı boşanmaz. Şafiîye göre boşamaya niyet etmesi durumunda boşanır.

4- Hanefîye göre bir kimse bir kadına "Seninle evlenirsem benden boşsun" derse kişi o kadınla evlenince hemen kendisinden boşanmış olur. Şafiîye göre boşanmış olmaz.

5- Hanefîye göre bir kimse hanımına "Ben senden boşum" derse hanımı boşanmaz. Şafiîye göre bununla hanımının boşanmasını kastederse boşanır.

6- Hanefîye göre bir kimse hanımına "Üç talaktan dilediğini seç" derse kadın da üçünü seçtiğinde yalnız bir talak vaki olur. Şafîîye göre üç talak vaki olur.

7- Hanefîye göre bir kimse "Falancanın evine gidersem hanımım boş olsun" derse yanlışlıkla veya unutarak ya da zorlanarak giderse hanımı boşanır. Şafîîye göre her üç halde de boşanmaz.

8- Hanefîye göre koca hanımına "Senin elin boş olsun" derse boşama geçerli olmaz. Şafîîye göre geçerli olur.

9- Hanefîye göre eşlerden birinin dinden çıkmasıyla nikâhları hemen düşer. Şafîîye göre ilişkiden önce olursa nikâh hemen düşer, ilişkiden sonra olursa iddet süresi içinde dine dönüş yapmadığı takdirde düşer.

10- Hanefîye göre birden irtidat eden eşlerin nikâhları düşmez. Şafîîye göre düşer.

11- Hanefîye göre nikâh sırasında kadına boşama yetkisi verilebilir, ancak kadı-

nın boşama yetkisine sahip olabilmesi için icabın kadın tarafından yapılmış olması şarttır. Örneğin, kadın erkeğe boşama hakkı elimde olmak üzere seninle evlendim, erkek de o şekilde seni kabul ettim, derse boşama yetkisi gerçekleşmiş olur. Şafiîye göre boşama yetkisi ancak akitten sonra verilebilir.

12- Hanefîye göre kendisine boşama yetkisi verilen kadın kocasına "Seni boşadım" derse boşama gerçekleşmez. Çünkü bu durumda kadın kocasını değil, kendisini boşayabilir. Şafiîye göre kadın kendi boşamasını kastetmesi durumunda boşama gerçekleşir.

13- Hanefîye göre damadın şehvetle kayınvalidesine dokunmasıyla kendi nikâhı, kayınpederin geline dokunmasıyla oğlunun nikâhı, kişinin üvey kızına dokunmasıyla üvey kızın annesi olan hanımının nikâhı, kişinin üvey annesine dokunmasıyla babasının nikâhı düşer. Ancak bu durumda kişinin cinsel organının sertleşmiş olması ve menisinin gelmemiş olması şarttır. Şa-

fiîye göre şehvetle dokunmaktan nikâh düşmez.

14- Hanefîye göre kinayeli sözler ile şiddet ve mübalağa ifade eden açık (örneğin, en büyük veya kötü talakla boşsun gibi) sözlerle yapılan boşama bain boşamadır. Şafîîye göre rici boşamadır.

15- Hanefîye göre kinayeli sözlerle yapılan boşamada bire niyet edilirse bir, üç niyet edilirse üç talak vaki olur. İkiye niyet edilirse yine bir talak vaki olur. Çünkü mastar olan talakın adede ihtimali yoktur. Üç talaka niyet edildiğinde adede değil, cinse itibar edilir. Şafîîye göre bu durumda ikiye niyet edilse iki talak vaki olur.

16- Hanefîye göre ricî boşamada ricat (dönüş) hem söz (örneğin, kocanın, hanımına geri döndüm demesi) ile hem de fiil (örneğin, kocanın, hanımına şehvetle dokunması) ile gerçekleşir. Şafîîye göre ricat ancak söz ile gerçekleşir.

17- Hanefîye göre bir sözle üç talakla boşama bid'i sayılır. Şafîîye göre bid'i sayılmaz.

18- Hanefîye göre bain bir talakla boşanan kadın, usulüne uygun olarak başkasıyla evlenip boşanırsa eski kocasına üç talakla döner. Şafiîye göre iki talakla döner.

19- Hanefîye göre ricî boşama cinsel ilişkiyi haram kılmaz. Şafiîye göre haram kılar.

20- Hanefîye göre hul bain talaktır. Şafiîye göre fesihtir.

21- Hanefîye göre hul ile boşanan kadına iddet süresi içinde talak verilebilir. Şafiîye göre verilmez.

22- Hanefîye göre iddet içinde sarîh talak sarîh talaka, sarîh talak bain talaka, bain talak sarîh talaka lahik olur. Kinaye bir lafızla yapılan bain bir talak ihbara hamli mümkün oldukça bain talaka lahik olmaz. Ancak bain talak şarta bağlanmışsa lahik olur. Şafiîye göre iddet süresi içinde ancak sarîh talak sarîh talaka lahik olur.

23- Hanefîye göre bir kimsenin hanımına "Babanın evine gidersen benden üç talak boşsun" derse hanımının babasının evi-

ne gitmesi için çare şudur: koca hanımını bir talakla (bain olsun ricî olsun) boşar, iddet bittikten sonra hanımı babasının evine gider, böylece o şarttan kurtulurlar. Daha sonra yeniden birbiriyle evlenirler. Şafiîye göre ise çare şudur: koca ya bir talakla hanımını boşar, iddet geçtikten sonra hanımı babasının evine gitmeden veya gidip geldikten sonra yeniden evlenirler, yahut bir bedel karşılığında (hul yoluyla) evliliği fesheder. İddet süresi içinde veya daha sonra yeniden evlenirler.

24- Hanefîye göre kadın yalnız cinsel ilişkiyi engelleyen iktidarsızlık, cinsel organının kesilmiş olması veya yumurtalarının çıkarılmış olması gibi nedenlerden dolayı boşama davasını açabilir. Şafiîye göre delilik, cüzam ve baras(alaca) gibi hastalıklardan dolayı da boşama davasını açabilir. İmam Muhammed'e göre ise kadın kocasıyla beraber yaşadığı taktirde zarar göreceği her kusur ve hastalıktan dolayı boşama davasını açabilir.

İDDET

1- Hanefîye göre iddet süresi üç hayızdır. Şafiîye göre üç temizlik müddetidir.

2- Hanefîye göre boşanan kadına iddet süresi içinde nafaka vermek gerekir. Şafiîye göre yalnız hamile olması durumunda gerekir.

3- Hanefîye göre boşanan kadının nikâhı iddet süresi içinde hükmen devam eder. Şafiîye göre devam etmez.

4- Hanefîye göre hanımını boşayan kimse iddet süresi içinde baldızıyla evlenemez. Şafiîye göre evlenebilir.

5- Hanefîye göre sahih halvet iddet beklemeyi gerektirir. Şafiîye göre gerektirmez.

6- Hanefîye göre ikiz doğumda kadının iddeti ikinci doğumla gerçekleşir. Şafiîye göre birinci doğumla gerçekleşir.

7- Hanefîye göre iddetle ilgili "kur" hayız anlamındadır. Şafiîye göre temizlik anlamındadır.

8- Hanefîye göre talakın vuku bulduğu hayız dönemi iddetten sayılmaz. Şafiîye göre talakın vuku bulduğu temizlik dönemi iddetten sayılır.

DEĞİŞİK MESELELER

1- Hanefîye göre ağız ve burun abdeste nisbetle vücudun içinden, gusül ve oruca nisbetle vücudun dışından sayılır. Şafiîye göre gusül ve abdeste nisbetle vücudun içinden oruca nisbetle vücudun dışından sayılır.

2- Hanefîye göre iki kadının bir erkekle baş başa kalması halvet sayılmaz. Şafiîye göre sayılır.

3- Hanefîye göre şehvetten kesilmiş yaşlı kadınla tokalaşmak caizdir. Şafiîye göre caiz değildir.

4- Hanefîye göre çocuğun Müslümanlığı geçerlidir. Şafiîye göre geçerli değildir. Çocuk ergin olunca yeniden şehadet kelimesini getirmesi gerekir.

5- Hanefîye göre gayr-i Müslim bir kimse cemaatle namaz kılınca Müslümanlığına hükmedilir. Çünkü cemaatle namaz kılmak İslâm'ın şiarındandır. Şafiîye göre hükmedilmez.

6- Hanefîye göre sünnet olmak sünnettir. Şafîîye göre farzdır.

7- Hanefîye göre bir kimse kurban bayramı günü izni olmaksızın başkasının kurbanını keserse tazmin etmesi gerekmez. Şafîîye göre gerekir.

8- Hanefîye göre darlığa düşen kişi hayatını kurtaracak kadar ölmüş hayvanın etinden yiyebilir. Şafîîye göre doycak kadar yiyebilir.

9- Hanefîye göre ölüm hastalığında bain talakla hanımı boşayan kişi, henüz iddet bitmeden ölürse hanımı kendisine varis olur. Şafîîye göre olmaz.

10- Hanefîye göre diş dolgusunda veya diş kaplamasında altın kullanmak caiz değildir. Şafîîye göre caizdir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de caizdir.

11- Hanefîye göre gayr-i müslimin Mescid-i Haram'a girmesi caizdir. Şafîîye göre caiz değildir. İmam Muhammed'e göre de caiz değildir.

12- Hanefîye göre satranç oynamak caiz değildir. Şafîîye göre caizdir. Bir rivayette İmam Ebu Yusuf'a göre de caizdir.

13- Hanefîye göre zaruret halinde insan eti yenmez. Şafîîye göre yenir.

14- Hanefîye göre kadının sütünü satmak caiz değildir. Şafîîye göre caizdir.

15- Hanefîye göre yastık, yatak vb. şeylerde ipek kullanmak caizdir. Şafîîye göre caiz değildir. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre de caiz değildir.

16- Hanefîye göre altın ve gümüş süs kaplarını evde bulundurmamak caizdir. Şafîîye göre caiz değildir.

17- Hanefîye göre ölü koyunun memesinden çıkan süt içilebilir. Şafîîye göre içilmez.

18- Hanefîye göre Müslüman bir kimse zımmînin şarabını zayi ederse tazmin etmesi gerekir. Şafîîye göre gerekmez.

19- Hanefîye göre karı ile kocanın birbirine şahitlikleri geçerli değildir. Şafîîye göre geçerlidir.

20- Hanefîye göre hakimin bir şahit ve bir yemin ile hükmetmesi caiz değildir. Şafîye göre caizdir.

21- Hanefîye göre doğum konusunda ebenin şahitliği tek başına geçerlidir. Şafîye göre geçerli değildir.

22- Hanefîye göre kadın, şahitliği geçerli olan konularda hakim olabilir. Şafîye göre olamaz.

23- Hanefîye göre mali konularda değil, had ve kısas ile ilgili konularda şahidin adil olması gerekir. Şafîye göre her iki konuda da şahidin adil olması gerekir.

24- Hanefîye göre kişi mahrem olan akrabasının nafakasından sorumludur. Şafîye göre kişi yalnız anne, baba, eş ve çocuklarının nafakasından sorumludur.

25- Hanefîye göre Müslüman bir kimse mürted olan akrabasından miras alabilir. Şafîye göre alamaz.

26- Hanefîye göre kıyemî²¹ mal ödünç olarak verilmez. Şafîîye göre verilebilir.

27- Hanefîye göre kişinin akrabasına, karı kocanın birbirine yaptığı bağıştan dönmesi caiz değildir. Fakat kişinin yabancıya yaptığı bağıştan dönmesi caizdir. Şafîîye göre sadece baba evladına yaptığı bağıştan dönebilir.

28- Hanefîye göre kasten öldürmede kefarete gerekmez. Şafîîye göre gerekir.

29- Hanefîye göre zina suçu kişinin dört defa ikrar etmesiyle sabit olur. Şafîîye göre bir defa ikrar etmesiyle sabit olur.

30- Hanefîye göre livata²² yapılmasından ta'zir²³ cezası gerekir. Şafîîye göre had cezası gerekir.

31- Hanefîye göre kişi kendisine saldıran hayvanı istemeyerek öldürürse tazmin etmesi gerekir. Şafîîye göre gerekmez.

21 Şer'an bir değer taşıyıp da çarşı ve pazarda benzeri bulunmayan.

22 Erkeğin erkekle cinsî ilişkide bulunması.

23 Boyutu hakimnin takdirine bırakılan bir ceza şeklidir.

32- Hanefîye göre bir kimse sihir yolu ile birini öldürürse o da had olarak öldürülür. Şafîîye göre kısas olarak öldürülür.

33- Hanefîye göre Yahudi ve hıristiyanın diyeti Müslümanın diyeti kadardır. Şafîîye göre Müslüman diyetinin üçte biri kadardır.

34- Hanefîye göre bir kimse bir adamı öldürmeye zorlarsa zorlanan da birini öldürürse kısas zorlanan kimseye uygulanır. Şafîîye göre her ikisine uygulanır.

35- Hanefîye göre Müslüman bir kimse zimmiye karşılık kısas edilir. Şafîîye göre edilmez.

36- Hanefîye göre bir kimse birini ağır bir şeyle öldürürse diyet gerekir. Şafîîye göre kısas gerekir.

37- Hanefîye göre bir kişi birden fazla kişiyi öldürürse o kişi hepsine karşılık öldürülür. Şafîîye göre katil ilk öldürülen yerine öldürülür, diğerleri için de diyet verilmesi gerekir.

KAYNAKLAR

el-Fetâva'l-Hindiyye, Şeyh Nazzâm, Dâru İhyai't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 3. Baskı, 1980 /1410.

el-Fetâva'l-Bezzâziyye (el-Fetâva'l-Hindiyye kenarında), İbnü'l-Bezzâz Hafızuddîn Muhammed b. Şihâb Dâru İhyai't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut 1410.

el-Fetâvâ'l-Hâniyye (el-Fetâvâ'l-Hindiyye ile birlikte), Kâdîhân Fahrüddîn Hasan b. Mansûr el-Özcendî, Dûru İhyai't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1410.

Fethu'l-Kadîr Şerhu'l-Hidâye, İbn Humâm Kemaluddîn Muhammed. b. Abdu'l-Vâhid, Dâru İhyai't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut.

el-Fıkhü ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa, Abdurrahman el-Cezîrî, Dâru'l-Fıkr, Beyrut.

İânetu't-Tâlibîn alâ Halli Elfâzi'l-Muîn, Ebû Bekr b. Muhammed Şatâ ed-Dimyâtî, Matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Mısır 1938 /1357.

Kitâbu'l-Mizan, İmam Abdulvahhab eş-Şa'ranî, Alemu'l-Kutup, Beyrut.

Mecmau'l-Enhur fî Şerhi Multeka'l-Eb-hur, Dâmâd Efendi Abdullah b. Muhammed b. Süleymân, Dâru ihyâit-Turâsî'l-Arabî, İstanbu, 1319.

el-Mesailu'l-Fıkhiyye, İmam Hafız İbn Kesîr, Mektebetu'l-Ulumi ve'l-Hikem, el-Medinetü'l-Münevvere.

Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Meaânî El-fâzî'l-Minhâc, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmet el-Hâtîb eş-Şirbînî, Matbaatu Mustafa el-Babî el-Halebî, Mısır.

Reddu'l-Muhtâr ale'd-Durri'l-Muhtâr, İbn Abidîn Muhammed Emin, Matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Mısır 2. Baskı 1966/1386.

Rahmetu'l-Ümme fî İhtilafi'l-Eimme, Ebu Abdullah Muhammed b. Abdurrahman.

Rusu'l-Mesail, Carullah Mahmut b. Ömer, ez-Zamahşerî, Daru'l-Beşariru'l-İslâmiyye, Beyrut.

et-Tahtâvî alâ Merâki'li-Felâh, Ahmed b. Muhammed et-Tahtâvî, Temel Neşriyat, İstanbul, 1985.